

ดงมูลเหล็ก

เรื่องและภาพ โดย ศรีสักดิ์ พิกุลแก้ว

Healthy Planet สุขคติท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้
ดงมูลเหล็ก

เรื่องและภาพ ศรีสักดิ์ พิภูลแก้ว

ออกแบบปกและรูปเล่ม เตือน จงมันคง

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ

978-616-7374-62-8

บรรณาธิการอำนวยการ

ดวงพร เสงบุญพันธ์

กองบรรณาธิการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โดย สำนักสนับสนุนสุขภาพภาวะชุมชน (สน.3)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

979/116-120 ชั้น 34 อาคารเอส. เอ็ม. ทาวเวอร์

ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2298 0500

โทรสาร 0 2298 0230

www.thaihealth.or.th และ www.punsook.org

พิมพ์ครั้งที่ 1

กรกฎาคม 2555

ดำเนินการผลิตโดย

เพนไท พับลิชชิ่ง

Penthai Publishing

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine@yahoo.com

คำนำ

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์ในรอบหลายสิบปี ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าวิกฤตินี้จะใหญ่ขึ้นอีกเพียงใด จะยืดเยื้อขนาดไหน และวิกฤตินี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยชุมชนหมู่บ้านไทยมากน้อยเพียงใด ความวิตกกังวลว่าอาจจะไม่เกิดขึ้นเลยหากปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านไทยไม่ถูกลากเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

นักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้วิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าในระบบทุนนิยมยังคงมีอีกระบบดำรงอยู่ในลักษณะคู่ขนาน นั่นคือระบบเศรษฐกิจชุมชนหรืออาจจะกล่าวว่าเป็นศัพท์สมัยใหม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในอดีตชุมชนหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเน้นความพอเพียง มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่างๆ เป็นระบบการจัดการในชุมชนและให้ความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว

ต่อมาหลังจากรัฐและระบบทุนนิยมได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อชุมชน การผลิตเชิงเดี่ยวและลัทธิบริโภคนิยมทำให้ชาวบ้านมีรายจ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น เพียงเท่านั้น

ยังไม่พอสิ่งที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนที่มากที่สุดคือ รัฐและทุนเข้าไปถ่ายโอนทรัพยากรจากระบบชุมชนหมู่บ้าน

ยิ่งรัฐและทุนเข้าไปกอบโกยมากเท่าไร ชุมชนหมู่บ้านไทยยิ่งประสบความอ่อนแอ คำพูดดังกล่าวไม่ใช่คำพูดลอย ๆ ที่ไม่มีหลักฐานรองรับ หากแต่เมื่อกวาดตาไปทั่วแผ่นดินไทย หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า 40 ปี จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชนไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่สังคมไทยควรกลับมาเน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาดด้านเดียว แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข หากควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงจะต้องช่วยกันค้นหา ไม่ว่าจะใช้ระยะเวลาานเท่าไร

คณะผู้จัดทำ

01

วิธีที่ (๑) ใต้จุด

1

“ไปดงมูลเหล็กอย่าลืมกินกล้วยเตี้ยวะนะ” คำแนะนำก่อนหน้า
เดินทางที่ใครๆ ต่างพูดกัน

จะด้วยความเป็นลูกอยุธยาเมืองกล้วยเตี้ยวะเรือ
อ้อยหรือด้วยความอดสงสัยถึงความเด่นดังที่ขจรไกล
มาจนถึงเมืองกรุงก็ตามที่ ผู้เขียนตัดสินใจแล้วว่ายังไง
ต้องไปลิ้มลองรสชาติให้ได้

ครั้งเปิดอินเทอร์เน็ตหาข้อมูล พบข้อมูลต่างๆ
เกี่ยวกับกล้วยเตี้ยวะวัดดงมูลเหล็กมากมาย กลายเป็นว่า
เจ้าของคำแนะนำหลายๆ ท่านหน้าแตกหมอไม่รับเย็บ

ก็ที่ว่า แนะนำกัน มันไม่เกี่ยวอะไรกับดงมูลเหล็ก
เมืองมะขามหวานเลยสักนิด หากกล้วยเตี้ยวะดงมูลเหล็ก
ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง จนมีการขยายไปหลายสาขานั้นมีจุด
กำเนิด ณ วัดดงมูลเหล็ก จังหวัดนครสวรรค์เสียแทน

ดีนะที่เราไม่หลงหน้าแตกไปถามหากับเจ้าถิ่นด้วย
อีกคน

แต่บอกตามตรง นอกจากเรื่องราวแฝดคนละฝา
แล้ว ผู้เขียนแทบจะไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตำบลนี้เลยแม้แต่น้อย

เอ็นไซโคพีเดียฉบับกูเกิลทำงานอีกครั้ง หลังจากที
แวนไปซุกซ่อนอยู่ตามเว็บไซต์ประเภทแนะนำสถานที่เดิม

ไขมันให้แก่ออบเอามาพักใหญ่ ๆ

และเพียงกระทงปทุมเพียงครั้งเดียว ‘ดวงมุลเหล็ก-
เพชรบูรณ’ ขึ้นมาเต็มหน้าจอทันทีทันใด

2

อันที่จริงแล้วเมื่อพูดถึงจังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านนี้เมืองนี้
เป็นฐานทัพของมะขามหวานที่รอกการจุ่มในทุ ๆ เดือน
ธันวาคมต่อถึงเดือนกุมภาพันธ์

จะว่าด้วยชัยภูมิดี ดินดี อากาศดี น้ำดี หรือ
อะไรก็ตามที่แต่ในวงการผู้พิศواسมะขามจะทราบกัน
ว่าแทบจะไม่มีมะขามจากแหล่งใดที่อาจหาญมาทำ
ต่อกร

ความอุดมสมบูรณ์ที่ว่านี้ไม่ใช่เพิ่งมาเป็นที่รับรู้เมื่อ
1-2 วัน หรือ 1-2 ปีที่ผ่านมา หากได้รับการโฆษณากัน
มาเป็นร้อย ๆ ปี ดังพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระบรม-
ดำรงราชานุภาพ ในหนังสือนิทานโบราณคดีที่ทรงกล่าว
ถึงเมืองเพชรบูรณ์ไว้ว่า

“ที่ตั้งเมืองเพชรบูรณ์มีเทือกเขาเข้ามาใกล้ลำน้ำ
คูเหมือนจะไม่ถึง 400 เส้น แลเห็นต้นไม้บนภูเขาถนัด
ทั้ง 2 ฝั่ง ทำเลที่เมืองเพชรบูรณ์ตอนริมน้ำเป็นที่ลุ่ม

ฤดูน้ำ น้ำท่วมแทบทุกแห่ง พื้นที่ลุ่มขึ้นไปเป็นที่ราบทำนาได้ผลดีเพราะอาจจะซุดเหมืองชักน้ำจากห้วยเข้านาได้เช่นเมืองลับแล

พื้นที่ราบขึ้นไปเป็นโคกสลับกับแอ่งเป็นหย่อม ๆ ไปจนถึงเชิงเขาบรรทัด บนโคกเป็นป่าเต็งรังเพาะปลูกอะไรอย่างอื่นไม่ได้ แต่ตามแอ่งน้ำเป็นที่น้ำขัง เพาะปลูกพันธุ์ไม้ดอกงามดี เมืองเพชรบูรณ์จึงสมบูรณ์ด้วยกสิกรรมจนถึงชาวเมืองทำนาครั้งเดียวก็ได้ข้าวพอกินกันทั้งปี”

ฟังแล้วตาร้อนกับคนเมืองนี้จริง ๆ

ในขณะที่กำลังเพลินกับข้อมูลอันมากมายของเมืองเพชรบูรณ์อยู่ ผู้เขียนเหลือบมองนาฬิกา เห็นท่าจะไม่ดี ชินยังมัวโง่โง่อยู่ที่สำนักงานเป็นได้ตกรถแน่ ๆ ว่าแล้วจึงรีบจ้ำอ้าวออกเดินทางทันที

3

เวลา 3 ทุ่ม ในสถานีขนส่งหมอชิตยังคงคลาคล่ำไปด้วยผู้คน บ้างอุ้มลูกกรอการกลับไปเยี่ยมครอบครัวด้วยสายตาคมเข้ม บ้างสายตาเศร้าสร้อยเหมือนคนหมดหวัง บ้างหอบของฝากพะรุงพะรัง บ้างมีเพียงเสื้อผ้าซุดเดียว

โชคชะตาในเมืองฟ้าอมรไม่ได้เข้าข้างทุกคนเสมอไป

“เอาอีกแล้วเราจะมาดราม่าอะไรตอนนี่ ชินไม่

รีบไปซื้อตั๋วขึ้นรถ ได้ไปทำงานพุงนี้เช้าไม่ทันแน่” ไม่ต้อง
รอให้ใครมาเตือน เราเตือนตัวเองเป็นดีที่สุด

บนรถทัวร์สายกรุงเทพฯ-ภูเรือ จู่ ๆ ผู้เขียนนึกถึง
เรื่องหนึ่งขึ้นมาได้

“น่าเชกกะโหลกตัวเองจริงๆ เลย เมืองрадของ
พ่อขุนผาเมืองอยู่ในจังหวัดนี้ทำไมเรานึกไม่ออกตั้งแต่
ตอนกลางวันนะ เสียทีที่เป็นนักเรียนประวัติศาสตร์จริง
เชียย”

ยังครับ ยังไม่จบ ยิ่งนึกก็ยิ่งแค้นใจตัวเองเพราะใน
ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นเคยมีนโยบายจะย้ายเมืองหลวง
จากกรุงเทพฯ มาอยู่ที่นี้อีกด้วย

รู้แบบนี้ก่อนออกเดินทางทำข้อมูลให้ดีกว่านี้ก็
น่าจะดี นี่แหละหนาความประมาทของผู้ที่สำคัญตนผิด
ว่าตนเองรู้เรื่องประวัติศาสตร์ไทยครอบคลุมดีแล้ว

แล้วดี ๆ ดี ๆ กลางปากกลางเข่าบนรถประจำทาง
อย่างนี้ ผู้เขียนจะไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากไหนได้ ก็ได้
แต่เก็บไว้เป็นบทเรียนพร้อมกับค่อย ๆ ชมตา ชมใจหลับ
อย่างไม่เต็มใจนัก

4

ถึงที่หมายเวลาตี 5 เศษ **ก้านั้นระพิน ยอดและ** ยืนยิ้มแจ่ม
รอรับผู้เขียนอย่างไม่สะทกสะท้านความเงิบเงียบของ
เช้ามีดวันใหม่

ก่อนเข้าที่פקก่าซับกกับก้านั้นระพินไปว่า

“ช่วงเช้ารบกวนมารับไว้นิดหนึ่งนะครับ พอดีอยาก
จะไปหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวต่าบลดงมูลเหล็ก
หน่อย เวลาเขียนงานข้อมูลจะได้ถูกต้องครบถ้วน”

7.30 น. ณ ที่ทำการ อบต.ดงมูลเหล็ก ขณะที่
ผู้เขียนกำลังง่วนกับคอมพิวเตอร์อยู่פקใหญ่ ๆ เจ้าหน้าที่
เริ่มมาทำงานพร้อมสายตาดวงนว่าเจ้าหมอนี้มันเป็นใครนะ
ถึงได้ถือวิสาสะเข้ามาใช้เครื่องคอมพ์ของเราเสียได้

ปล่อยหน้าที่อธิบายเรื่องราวให้פקก้านั้นไป ส่วน
ตัวเองตอนนั้นเอาไม่อยู่แล้วครับ ข้อมูลเกี่ยวกับเพชรบูรณ์
ไหลพรั่งพรูเพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้วในสมอง

คิดสะระตะหลายอย่าง หากเล่าเรื่องราวทั้งหมด
คาดว่าหนังสือเล่มนี้คงมีพื้นที่ไม่พอแน่ ๆ เลยขอกล่าว
ย่อ ๆ ดังนี้

เพชรบูรณ์เป็นเมืองโบราณที่ยังไม่ปรากฏหลักฐาน
ชัดเจนว่าใครสร้างเมืองนี้ขึ้น สร้างเมื่อใด สมเด็จฯ กรม
พระยาดำรงราชานุภาพทรงวิเคราะห์ว่า เพชรบูรณ์สร้าง

ขึ้นมา 2 ยุค ยุคแรกสร้างในสมัยสุโขทัย ยุคที่ 2 สร้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองเพชรบูรณ์ได้ยกฐานะเป็นมณฑลเพชรบูรณ์เมื่อปี 2442 โดยแยกออกจากมณฑลนครราชสีมา ซึ่งต่อมามณฑลเพชรบูรณ์ได้ถูกรวมเข้ากับมณฑลพิษณุโลกในช่วงระหว่างปี 2446-2450 ก่อนที่จะถูกยุบลงเป็นหัวเมืองในมณฑลพิษณุโลกอย่างถาวรในปี 2458

เรื่องเก่าสมัยที่ว่าอาจจะไม่ไร้อารมณ์เท่าเรื่องที่จะกล่าวต่อไป

5

อย่างที่เล่าให้ฟังว่าเมื่อคืนตอนที่เดินทางนึกขึ้นมาได้ว่า
จอมพล ป. เคยมีนโยบายจะย้ายเมืองหลวงมาที่เพชรบูรณ์
หลาย ๆ ท่านก็คงอยากรู้ไม่น้อยไปกว่าผู้เขียนแน่ ๆ
ว่าสุดท้ายแล้วทำไมเมืองหลวงของเรายังคงอยู่ที่
กรุงเทพฯ เมืองฟ้าอมรที่เดิม

เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2
กรุงเทพฯ ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีอย่างหนัก ชาวบ้าน
ชาวช่องต่างพากันหลบหนีออกต่างจังหวัดกันหมด
ทั้งกรุงเทพฯ ยังอยู่ใกล้ทะเล ข้าศึกขึ้นปิดล้อมได้ง่าย
จอมพล ป. จึงเห็นสมควรย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่จังหวัด
เพชรบูรณ์ เพราะมีชัยภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบ มี
ทางออกทางเดียวศัตรูรุกรานยาก โดยคณะรัฐมนตรีใน
ขณะนั้นได้ยกร่างพระราชกำหนดสร้างนครบาลขึ้นชื่อว่า
'พระราชกำหนดระเบียบการบริหาร นครบาลเพชรบูรณ์
และสร้างพุทธบุรี พ.ศ. 2487'

กาลในครั้งนั้นไม่รู้ตำแหน่งงานกันไปอีกเท่าไหน สภา-
ผู้แทนราษฎรดันไม่เห็นด้วยโดยลงมติไม่อนุมัติ ด้วย
เหตุผลว่า "เพชรบูรณ์เป็นแดนกันดาร ภูมิประเทศเป็น
ป่าเขาและมีไข้ชุกชุม เมื่อเริ่มสร้างเมืองนั้นผู้ที่ถูกเกณฑ์
ไปทำงานล้มตายลงนับเป็นพัน ๆ คน"

แดนทวารกันดาร ฟังแล้วขัดๆ กับที่สมเด็จพระกรม
พระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ยังงี้ไม่รู้

ท่านหนึ่งกล่าวว่าอุดมสมบูรณ์ อีกคณะหนึ่งกล่าวว่า
ทวารกันดาร จริงเท็จประการใดอันนี้คงต้องขอให้รบกวน
ไปศึกษาเบื้องต้นเบื้องหลังต่อกันเอง

ตอนนั้นเจ้าของเครื่องคอมพิวเตอร์มาถึง อบต. เป็นที่
เรียบร้อย พร้อมกับรังสีบางอย่างที่แผ่มาถึงผู้เขียน จึงเป็น
ที่รู้ในทันทีว่า “เขาเป็นของคนอื่น ท่องเอาไว้ในใจ”

หากโชคดีที่พระพิณเดินมาทวดเวลาบาดเจ็บเพิ่ม
ให้ทัน

6

ก็แหม ยังมีเรื่องสำคัญอีกเรื่องที่ต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม ขึ้นมา
เพชรบูรณ์แล้วไม่พุดถึงพ่อขุนผาเมืองคงไม่ได้ พอพุดถึง
วีรยศตรีย์พระองค์นี้แล้ว แน่นนอนว่าไม่มีใครไม่รู้จักพระองค์
ไม่มีใครไม่ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์
หากทำไม่หลังจากที่ทรงขจัดขอมสบาดโขลญลำพงได้
แล้วเรื่องราวของพระองค์จึงกลายเป็นสิ่งลึกลับ

“คนเพชรบูรณ์อย่างเราถ้าไม่เคารพพ่อขุนผาเมือง
แล้วจะไปเคารพใคร ถ้าไม่มีพระองค์ก็คงไม่มีเมืองไทย
วันนี้” พระพิณแก้วว่าไว้อย่างนั้น

พุดก็พุดเถอะ ประวัติของ พระองค์นี้หามีใครสามารถเล่า

เป็นเรื่องราวได้เสมือนพ่อขุนบางกลางหาวสหายร่วมศึก
ของพระองค์ จะมีก็แต่ศิลาจารึกหลักที่ 2 เท่านั้นที่
กล่าวว่าท่านเป็นโอรสพ่อขุนศรีนาวนัมถม ผู้นำสุโขทัย
ก่อนราชวงศ์พระร่วง ได้เป็นเจ้าเมืองรัตและทรงเป็น
รัชทายาทของเมืองสุโขทัย

ส่วนเมื่อรบชนะขอมสบาดโขลญลำพงแล้วทำไม
พระองค์ถึงไม่ยอมขึ้นครองราชย์ หากปล่อยให้พ่อขุน
บางกลางหาวขึ้นครองกรุงสุโขทัยนั้น นักประวัติศาสตร์
ส่วนใหญ่ต่างมีข้อสันนิษฐานร่วมกันว่าน่าจะเกิดจากที่
พระองค์ทรงมีพระมเหสีเป็นชาวขอม ส่วนจะมีเรื่องอื่นใด
เป็นเหตุด้วยนั้นก็จนด้วยเกล้า (อีกแล้ว) จริง ๆ

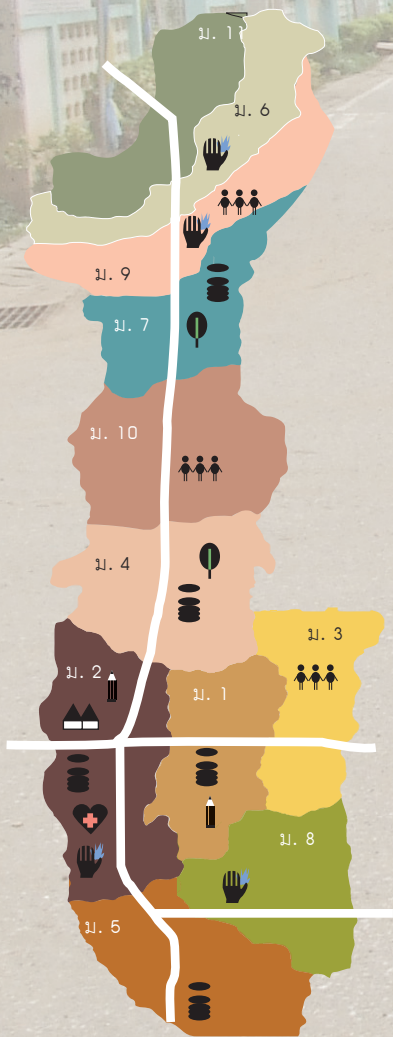
พุดถึงเมืองเพชรบูรณ์ไปก็มากโข คงได้เวลากล่าว
ถึงพระเอกของเราเสียที

ตามหลักฐานทางราชการรายงานไว้ว่า ‘ดงมูลเหล็ก’

เป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ในสมัยนั้น มีข้าหลวงมาปกครองชื่อ หลวงยกกระบัตร หลวงยกกระบัตรเห็นว่าพื้นที่ในเมืองเพชรบูรณ์ปลูกยาสูบได้ดี จึงมีความต้องการที่อยากจะลองปลูกพืชชนิดนี้ขึ้นมาบ้าง ท่านจึงให้ข้าทาสบริวารหาพื้นที่เพื่อปลูกยาสูบจนมาพบป่าไม้ชนิดหนึ่งชื่อว่าป่าขี้เหล็ก ซึ่งบริเวณนั้นพื้นดินดีมาก จึงให้ข้าทาสถางป่าและปลูกยาสูบ แล้วจึงเสนอตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นชื่อว่า ‘บ้านดงขี้เหล็ก’

ต่อมาสมัยจอมพล ป. (ตามคำบอกเล่า) จะด้วยความอยากมีอารยธรรมหรืออย่างไรไม่ทราบ ‘ขี้’ กลายเป็นคำไม่สุภาพ ‘บ้านดงขี้เหล็ก’ จึงต้องกลายเป็น ‘บ้านดงมูลเหล็ก’ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันได้รับการยกระดับจากกระทรวงมหาดไทยให้จัดตั้งเป็น ‘ตำบลดงมูลเหล็ก’ เรื่องราวก็เวิ้งด้วยประการฉะนี้

ระบบบริหารจัดการท้องถิ่น

1. ธรรมนูญสุขภาพสู่ตำบลสุขภาพ
2. กองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ
3. หอกระจายข่าวไร้สาย
4. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
5. อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

ระบบเศรษฐกิจ

6. กลุ่มน้ำมันวานสมุนไพรรวมอด้ากา เบอร์ 108
7. กลุ่มปรับปรุงคุณภาพมะม่วงเพื่อการค้าและส่งออก
8. กลุ่มหัตถกรรมงานไม้

แผนที่แหล่งปฏิบัติการวิจัย ดงมูลเหล็ก

ระบบสวัสดิการ

9. กองทุน (กองทุน) สวัสดิการชุมชน
10. ฌาปนกิจหมู่บ้าน
11. กลุ่มพัฒนาสตรี
12. กองทุนเกษตรกรทำนา
13. กองทุนแม่ของแผ่นดิน
14. กองทุนปัจจัยเพื่อการผลิต
15. กองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 5
16. ธนาคารโค - กระบือ

ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

17. กลุ่มพวงหรีดหนังสือ
18. กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

ระบบภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

23. กลุ่มลานธรรมทำวัตร
24. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรม
และประเพณีพื้นบ้าน
25. กลุ่มจักสานงานประดิษฐ์
26. กลุ่มดอกไม้สดและงานกระดาษ

ระบบส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อเด็กและเยาวชน

19. สมุนไพรในโรงเรียน
20. พื้นที่ต้นแบบความสุข

ระบบดูแลสุขภาพ

21. การดูแลสุขภาพแบบมีส่วนร่วม
22. หญิงงาม ยามหลังคลอด

02

ร่วมคิด ร่วมทำ
หลักแห่งการพัฒนาชุมชน

หลังจากที่ย่างกุ้งวนายกับเจ้าหน้าที่ อบต. ไปเป็นที่เรียบร้อย กำหนดระพินพาพี่สาวคนหนึ่งมาแนะนำให้รู้จัก คาคคะเน เอาจากหน้าตาอายุน่าจะห่างจากผู้เขียนไม่เกิน 10 ปี หากพี่สาวคนนี้มีสถานะไม่ธรรมดา

รองนายก อบต.ดงมูลเหล็ก **น้ำ-ธีรบุษ แซมสีม่วง** เดินเข้ามาทักทายอย่างเป็นกันเอง พร้อมกับพา **เต๋อ-จักรกฤษ อ่อนโต** ทีมงานที่จะร่วมกันลงพื้นที่กับเรา ในวันนี้นำให้รู้จัก เรา 3 คนทำความรู้จักกันเล็กน้อยถึงปานกลาง

ระหว่างนั้นจับสำเนียงของพี่ทั้งสองพบว่า ต่างจากสำเนียงการพูดของพี่กำนันระพิน

“พี่กำนันเขาเป็นคนที่อยู่หมู่บ้านทางเหนือ คนแถวนั้นเป็นลาวหล่ม จะพูดสำเนียงคล้าย ๆ คนหล่มสัก คนหล่มเก่า ส่วนพวกพี่เป็นพวกที่เรียกว่าไทยเทิง คล้ายภาษากลางมากกว่า”

ตอนนั้นใจก็พานคิดเองไปว่า ตายละ ไทยคนละสายมาอยู่ร่วมกันอย่างนี้ไม่ทะเลาะกันตายเลยหรือ
ต่อเรื่องนี้

“คนดงมูลเหล็กเราอยู่กันอย่างพี่น้อง จะลาวหล่มหรือไทยเทิง พอมายู่ด้วยกันก็ต้องคิดถึงส่วนรวมเป็นหลัก ยิ่งแตกต่างดียิ่งดี ประเพณียิ่งหลากหลาย เชื้อใหม่บ้านเรามีงานประเพณีให้เที่ยวเกือบทั้งปี ตั้งแต่

งานสงกรานต์ งานบุญบั้งไฟ งานแข่งเรือ งานลอยกระทง เราจะพยายามผสมผสานประเพณีของคนแต่ละกลุ่มเข้าเป็นเนื้อเดียวกันให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”

แว่วเสียงมาจากอาคารชั้นบนว่า นายกขของเราพร้อมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของโครงการชุมชนสุขภาวะแล้ว จึงขอตัวไปหานายกขก่อน

ไว้อาชีพ ไว้สวัสดิการ ไว้สุขภาพ

ในห้องนายกข บนชั้น 2 ของที่ทำการ อบต. ผู้เขียนพบกับชายวัยกลางคน เป็นคนผิว 2 สี หน้าตาไม่ถึงกับใจดีมากนัก แต่ก็แฝงไว้ด้วยแววตาแห่งความเอ็นดู ที่สำคัญ แม้เพียงจากภายนอกก็รู้ได้เลยว่าเป็นผู้บริหารที่ไฟแรง ไม่แพ้นายกขหนุ่ม ๆ อย่างแน่นอน

กินน้ำกินท่าที่เจ้าบ้านเตรียมมาต้อนรับเป็นที่เรียบร้อย ผู้เขียนยิงคำถามเข้าไป นายก ขอบต.ดงมูลเหล็ก-ไฉน ก้อนทอง ทันที

“นายกขครับ ก่อนหน้าการได้รับยกย่องเป็นชุมชนสุขภาวะ เมื่อก่อนมีปัญหาสังคมหรือปัญหาในชุมชนอย่างไรบ้าง”

นายกขไฉนตอบแบบไม่รีรอ

“ปัญหาของที่นี่มี 2 ช่วง 2 เรื่องใหญ่ ๆ ช่วงแรก

ประมาณปี 2539 ที่ตงมูลเหล็กเป็นตำบลที่มีปัญหาความยากจนที่สุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตอนนั้นขนาดที่ว่าบางคนในชุมชนตายไปยังไม่มียาทำศพเลย ทั้งเรื่องสุขภาพก็ยังไม่มียาประมาณมาดูแลชาวบ้าน

“ต่อมาในปี 2543 ที่ชุมชนมีปัญหาเรื่องยาเสพติดอย่างหนัก ผมในฐานะที่เป็นกำนันในตอนนั้นก็ได้แต่หาช่องทางที่จะเข้ามาช่วยคนในชุมชน แต่ว่าก็ติดขัดหลายอย่างทั้งเรื่องงบประมาณ เรื่องกฎระเบียบต่างๆ โชคดีที่ต่อมาสภาตำบลได้รับการปรับเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตงมูลเหล็ก ช่วงนี้เองที่เราได้มีโอกาสเข้าไปพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง”

ส่วนตัวคิดว่าเรื่องความยากจน เรื่องยาเสพติดเป็นปัญหาร่วมกันของสังคมไทยทั่วประเทศ จะโทษแผนพัฒนาเศรษฐกิจ จากสภาพณ์อย่างเดียวก็ไม่ได้ จะโทษรัฐบาลเพียงอย่างเดียวหรือก็ใช่เรื่อง จะโทษว่าชาวบ้านไม่รู้จักรัก ไม่รู้จักดูแลตัวเองอันนี้ยังไม่ใช่อะไรใหญ่ ที่ควรมองน่าจะเป็นรับผิดชอบร่วมกันทั้งสังคม

เวทีประชุมบูรณาการ การขับเคลื่อนจากทุนที่หลากหลาย

“ดงมูลเหล็กเป็นดินแดนแห่งความสุขของผู้อาศัยและผู้มาเยือน”

ไม่ทันที่จะถามอะไรต่อ นายกฯเรีบบยกวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็กให้ฟังก่อนทันที

อดบลิ้มแทนคนที่นี่ไม่ได้ แต่ทว่าทุกอย่างต้องมีต้นทุน จะความสุขของผู้อาศัยหรือผู้มาเยือนไม่ใช่สิ่งที่ได้มาฟรีๆ แล้วอะไรคือจุดแข็งของคนที่นี่ ที่ทำให้สามารถก้าวข้ามความเจ็บ ความทุกข์มาได้

“เราใช้หลัก ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา มี 4 องค์กรหลักเป็นส่วนร่วม ได้แก่ ภาคท้องถิ่น ภาคท้องที่ ภาครัฐ ภาคประชาชน การทำงานก็จะเน้นเข้าถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน พร้อมทำความเข้าใจ และหาแนวทางวิธีการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและทันที่”

ยังไม่ทันถามอะไรต่อ นายกฯแกล่นเล่าเสียเกือบหมดเรื่องถามทีเดียว

วิธีการดูเหมือนง่ายตายไร้อุปสรรค หากทำไมหลาย ๆ ตำบลถึงไม่สามารถหาช่องทางรับรู้ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ ตรงนี้นายกฯมีเคล็ดลับ

อยู่ว่า

“แม้ว่าตอนนี้คนดูแลชาวบ้านจะเป็น อบต. แต่ในความเป็นจริงชาวบ้านยังยึดติดกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเดิมอยู่ ถึงเขาจะไม่มึบในการพัฒนาอะไร แต่จะรู้ความต้องการชาวบ้านตลอด ขนาดสมาชิกสภา อบต. นี้ชาวบ้านยังไม่ให้ความเชื่อถือเท่าเลย

“ดังนั้นในการทำงานเราต้องเชิญท้องถิ่นมาร่วมด้วย อีกอย่างมันเหมือนเป็นการให้เกียรติกัน อย่างที่ตำบลเราจะมีเวทีการประชุมบูรณาการประจำเดือนทุกเดือน บนเวทีจะมีทั้งฝ่ายท้องถิ่น ฝ่ายท้องถิ่น นอกจากนี้เรายังเชิญหัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่ ตัวแทนจากเยาวชนมาร่วมประชุมกันด้วย ผลก็คือทำให้คนในตำบลได้รับความสุขในทุกด้าน”

สั้น ๆ ได้ใจความ ท้องที่ร่วมกับท้องถิ่น สูตรสำเร็จแห่งการพัฒนา ชุมชนไหนจะลองนำไปประยุกต์ใช้บ้าง นายกษโณนฝากบอกมาว่าไม่เรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์แต่ประการใด

ธรรมนุษย์คุณภาพ

ธรรมนุษย์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คุยกันไปคุยกันมาท่าทางนายกข อยากรู้ว่าจะมีบางอย่าง เห็นเดินง่วนเปิดตู้หนึ่ง เปิดตู้นี้ พักหนึ่งสงสัยหาไม่เจอ เลย โทรลงไปข้างล่าง พักหนึ่ง เจ้าหน้าที่ ออบต. เจ้าของสายตากดดันเมื่อเช้า เดินนำเอกสารมาส่งให้นายกข

ที่แท้ก็อยากให้ดูธรรมนุษย์คุณภาพอันเป็นผลผลิต จากการประชุมบูรณาการประจำเดือนนี้เอง

พูดถึงเรื่องสุขภาพ ตรงนี้ไม่อยากจะบ่น (เบา ๆ) อีกแล้ว

ตลอดระยะเวลาที่ประเทศของเราประกาศความ อยากรู้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วนั้น หากเรามองโดยใจ เป็นกลางจะเห็นว่า ระบบบริการสาธารณสุขของบ้านเราอยู่ในสภาวะที่การให้บริการกระจุกตัวอยู่เฉพาะคนมี อันจะกินมาโดยตลอด

จะว่ามีอคติส่วนตัวก็ไม่ใช่เพราะเรา ๆ ท่าน ๆ ต่าง เห็นและรับรู้ได้โดยตลอด

คือที่ว่าหลังมีการประกาศใช้ พรบ.กำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้นมานั้น การบริการด้าน สาธารณสุขของไทยถึงได้เริ่มเห็นตัวตนของชาวบ้านขึ้น

มาหน่อย

กลับมาพูดถึงธรรมนูญสุขภาพต่อ นายกษเกล้า ให้ฟังว่า

“เหตุผลในการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยสุขภาพของ ตำบลเรานั้น มีที่มาจากปัญหาด้านสุขภาพโดยรวมของ ชาวบ้านในระดับที่น่าเป็นห่วง และได้ส่งผลถึงสุขภาพะ ของชุมชน ตอนนั้นราวปี 2545 ในการประชุมบูรณาการ เรามีผลสรุปร่วมกันทั้งชุมชนว่า จะยกระดับโครงสร้าง พื้นฐานของตำบลให้ครบทุกมิติ คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา

“ระหว่างนั้น อบต. เราได้พัฒนาหลาย ๆ ด้านเรื่อย มาจนถึงปี 2553 หลังจากที่ได้ลงไปดูงานที่ตำบลปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พอกลับมาชุมชนก็เกิดแนวคิดที่ อยากเริ่มทำธรรมนูญฯ ควบคู่ไปกับการทำตำบลสุขภาพะ จนวันที่ 24 พฤศจิกายน 2553 เราถึงได้มีการประกาศ ใช้ธรรมนูญสุขภาพอย่างเป็นทางการ”

ส่วนอะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตมุลเหล็ก สามารถสร้างธรรมนูญนี้ขึ้นมาได้นั้น เท่าที่ดูเท่าที่ฟังเท่าที่ สัมผัสในระยะสั้น ๆ คงเกิดจากหลาย ๆ อย่างรวมกัน ไม่ว่าจะเป็ความต้องการจากประชาชนเอง ความตั้งใจ จริงของ อบต. หรือจะเป็นความร่วมมือของฝ่ายท้องถิ่น ข้าราชการต่าง ๆ ทุกส่วนล้วนแล้วแต่มีบทบาทในการร่าง

ธรรมนุญฉบับนี้ขึ้นมา

สุดท้ายถามนายกฯไปว่า ถ้ามีใครละเมิดหรือทำผิดกฎธรรมนุญสุขภาพจะมีการลงโทษหรือจัดการอย่างไร ซึ่งนายกฯ โฉนของเราตอบได้อย่างน่าชื่นชมทีเดียวว่า

“ธรรมนุญฉบับนี้เป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ทุกขั้นตอนมีการทำประชาคมเพื่อรวบรวมปัญหา และความต้องการของประชาชนที่มาจากประชาชนโดยแท้จริง ดังนั้นอะไรที่เราบัญญัติลงไป ในธรรมนุญฉบับนี้ประชาชนในดงมูลเหล็กจึงให้การยอมรับ

และเคารพข้อตกลงโดยร่วมกัน ส่วนที่ทำผิดก็ต้องมีการ
พูดคุยลงโทษตามที่ตกลงกันไว้ตั้งแต่ครั้งแรก แต่เราคง
ไม่ทำถึงขั้นติดคุกติดตารางเพราะอย่างไรก็ญาติพี่น้อง
กันทั้งนั้น”

ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน
ฟังแล้วเหมือนการเมืองสนามใหญ่ยังงี้ก็ไม่ว่า หากระดับ
ท้องถิ่นชุมชนกลับจะมีส่วนร่วมมากกว่า ก็ได้แต่หวังว่า
จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

03

กองทุน (กองทุน)
ความซดเหล็ก
จากเพื่อนบ้านของตัวเอง

คุยกับนายภคได้เกือบชั่วโมง เสียงเคาะห้องดังแทรกเข้ามา พร้อมๆ กับรอยยิ้มแห้งๆ ของนายภคไหนก็เล่นคุยกับเราจนกินเวลาที่นัดเจ้าหน้าที่จากอำเภอมาเสียเกือบครึ่งชั่วโมง เลยถามว่ามีอะไรที่ยังค้างคั่งอยากถามอีกไหม

เราเองก็ปากหนัก จริงๆ แล้วอยากคุยเรื่องกองทุนสวัสดิการไปเลยทีเดียว จะได้ไม่เสียเวลาทำเรื่องธรรมเนียมสุขภาพไปแล้ว เรื่องสวัสดิการชุมชนนี่คงไม่พลาดแน่นอน

หากไม่เป็นไปอย่างหวัง จึงลาและขอตัวลงไปหา
ทีมงานร่วมลงพื้นที่ ณ ชั้น 1 ก่อน ตัดขาดประการใด คาด
ว่าเดี๋ยวคนข้างล่างคงเตรียมการไว้รองรับเอง

พอลงมาถึงห้องทำงานของน้ำ บอกไปว่า จริง ๆ แล้ว
อยากคุยเรื่องสวัสดิการกับนายกฯ อีกอย่างเพราะเห็น
ว่าในอดีตที่นี้ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องความยากจนและการ
ขาดแคลนในเรื่องสวัสดิการต่างๆ

น้ำพยักหน้าหงึก ๆ “ไม่เป็นไร เรื่องกองทุนสวัสดิการนี้
เดี๋ยวไปคุยกับปลัดก็ได้ ตอนนี ่อบต. ให้ดูเรื่องนี้อยู่พอดี”

เกี่ยวเกี่ยวกับคนอื่น หากปรับแต่งให้เข้ากับตนเอง

เรื่องของกองทุนสวัสดิการนี้ ส่วนตัวคิดว่าสาเหตุแห่งการตั้งของหลายๆ ที่ ส่วนใหญ่น่าจะมาจากสาเหตุเดียวกัน คือชาวบ้านไม่มีกำลังในการดูแลตัวเองอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บ การป่วย การเกิด และการตาย

สภาวะพวกนี้หากใครมีกำลังดูแลตัวเองได้ก็โชคดีไป ส่วนที่ไร้หนทางก็ยังมีอยู่มาก ยิ่งในภาคชนบทที่เป็นชนชนเกษตรกรรมด้วยแล้ว คนที่ประสบปัญหาด้านปัจจัยนี้มีมาก ที่ติดต่อบายมุขจริงจนทำให้ชีวิตตกต่ำนั้นก็

หากที่อยากพูดถึง คือชาวบ้านในสถานที่ตั้งใจทำงานจริง แต่ต้องประสบเหตุเภทภัยต่างๆ เช่น น้ำท่วมบ้าง ฝนแล้งบ้าง ประสบอุบัติเหตุบ้าง เจ็บไข้ได้ป่วยบ้าง คนเหล่านี้ต่างหากที่เราควรตั้งคำถามร่วมกันว่า สังคมไทยจะร่วมกันดูแลพวกเขาอย่างไร

เข้าห้องปลัดไม่พูดพล่ามทำเพลง ยิ่งคำถามใส่ไปทันทีว่า “กองทุนของที่นี่มีจุดเด่นตรงไหน ต่างจากกองทุนที่อื่นอย่างไร”

ปลัด ออบต. **สุชาติ น้อยคนดี** เจอหมัดแย็บใส่แบบนี้ มีหรือที่จะยอมให้ดื้อนจนมุมฝ่ายเดียว บอกว่าใจเย็นๆ

หนุ่ม ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป เอาที่มาของกองทุนก่อน ดีไหม ส่วนจุดเด่นของเรามีแน่ เดี่ยวไว้จะเล่าให้ฟัง

“กองทุนสวัสดิการของเราเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่ไปดูงานด้านสุขภาวะชุมชน ที่ อบต.ปากพูน ตอนนั้นที่ อบต. ตัดใจเรื่องธนาคารความดี ธนาคารเวลามาก ยิ่งได้ฟังวิทยากรบรรยายก็ยิ่งรู้สึกว่าคุณที่ปากพูนเขาโชคดี ที่ผู้บริหารท้องถิ่นใส่ใจสวัสดิการของชาวบ้าน พอเราเห็นว่ากองทุนนี้มันดีต่อชาวบ้านอย่างไรเราก็อยากจะลองกลับไปทำดูบ้าง เพื่อชาวบ้านดงมูลเหล็กจะได้ประโยชน์ไม่มากนักน้อย

“ช่วงเดียวกับรัฐบาลสมัยนั้น (รัฐบาลอภิสิทธิ์) มีมติสนับสนุนเรื่องการจัดตั้งสวัสดิการของชุมชน

พอกลับจากดูงานเราเห็นว่ามีความเป็นไปได้สูงที่จะตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นมา นายภจจึงเรียกฝ่ายต่างๆ เข้าประชุมทันที”

สุชาติ น้อยคนดี

ฟังดูเหมือนง่าย แต่ปลัดสุชาติบอกไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันพักหนึ่งถึงพอเข้าใจ ประมาณว่า จะยกชุดแบบสำเร็จรูปมาใช้เลยไม่ได้ เพราะบริบทของชุมชนแตกต่างกัน ที่สำคัญคือจะทำอะไร จะตัดสินใจอะไร ต้องนำเรื่องการจัดตั้งกองทุนฯ เข้าในที่ประชุมบูรณาการและการประชุมธรรมนูญสุขภาพประจำเดือนทุกครั้ง

ที่สำคัญ ปลัดย้ำเรื่องการทำงานไว้ว่า

“ทุกครั้งที่ตัดสินใจทำอะไร เราต้องชี้แจงผลประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกจะได้รับ โดยเราจะชี้แจงกับผู้นำชุมชนก่อนเพื่อให้ผู้นำไปบอกต่อกับคนในชุมชน เมื่อชุมชนรับทราบข้อมูลตรงกัน การทำงานจึงไม่มีปัญหา เราโชคดีด้วยที่คนในชุมชนมีความสามัคคี มีจิตสาธารณะ การรวมกลุ่มจึงมีความเข้มแข็ง”

เสียดสละคนละนิด เพื่อชีวิตคนในชุมชน

รูกหนักเสียปลัดคอแห้ง จิบน้ำไป พลังมองหน้า คาดว่าคงลอบคิดในใจว่าไอ้เนี่ยมันมาไม่ไหนกันนะ หลอกถามโน่นถามนี่ให้เราหลุดหรือเปล่า

เหมือนที่เคยกล่าวหลายครั้ง ทุกที่ที่ได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนนั้น ผู้เขียนมักมีคำถามยียวนถามเข้าไป ซ้ำมา

หลายๆ รอบ หากจริงๆ ในใจไม่ได้คิดจ้องจับผิดอะไร
ใคร เพียงแต่ต้องการถามสิ่งที่อยู่ในความทรงจำของผู้ให้
ข้อมูลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้เขียนเอง เพียงอยาก
ให้ผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เกิดแรงบันดาลใจที่จะ
พัฒนาชุมชนตนเองบ้าง ได้มีเข็มทิศที่ถูกต้องครบถ้วน
เท่านั้นเอง

อธิบายขยายความให้ปลัดรู้ความตั้งใจเสร็จ คราวนี้
มาคาดใหม่ พุดจาจะฉานขึ้น ตอบคำถามแบบไม่อ้อมอ้อม
เรียกว่ามีดีอะไรเล่าหมดไส้หมดพุงเลยทีเดียว

“กองทุนของเราจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชน
รู้จักพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันโดยเฉพาะ
ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน เพื่อที่ทุกคนจะได้รับ
สวัสดิการที่เท่าเทียมกัน ตั้งแต่การเกิด เจ็บ และตาย

“ที่สำคัญกองทุนนี้เป็นการรวมตัวด้วยความเต็มใจ
ของชาวบ้าน โดยมีการวางหลักเกณฑ์ว่าสมาชิกจะ
เสียสละสมทบเงินเข้ากองทุน วันละ 1 บาท / 1 คน
ส่วนรัฐจะมีบทบาทก็ตรงที่เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ
เพิ่มเติม แบ่งเป็นจาก อปต. 1 ส่วน รัฐบาล 1 ส่วน”

วันละ 1 บาท ปีละ 300 กว่าบาท มันจะไม่มากไป
หรือ ในใจคิดไปอย่างนั้น เพราะบางที่เขาเก็บเพียงปีละ
100 บาท

ไม่ต้องรอให้ถาม ปลัดบอกให้ฟังเองเลยว่า หากจะเก็บเพียงปีละ 100 บาท คาดว่าเงินในกองทุนจะไม่พอต่อการดูแลชาวบ้าน ส่วนคนที่ไม่มีกำลังจริงๆ กองทุนจะเข้าไปดูแลเองโดยไม่ต้องจ่ายค่าสมาชิกแต่อย่างใด

“อย่างนี้สมาชิกเขาไม่ไว้อหรือครับ เอาเงินเขาไปดูแลคนอื่น” ไม่ทันฟังอะไรจนรู้เรื่อง ผู้เขียนถามสวนไปแทบจะในทันที

“ไม่มีใครไว้อหรอกน้อง อย่างที่บอกว่าจุดประสงค์หลักของกองทุนที่นี้ก่อตั้งมาเพื่อช่วยคนในชุมชน อีกร้อยเรามีคณะกรรมการที่เลือกมาจากสมาชิกเอง เวลาจะช่วยเหลือใคร เราประชุมกับสมาชิกก่อนอยู่แล้ว อย่างตอนนี้เรามีช่วยเรื่องบ้านให้คนพิการบ้าง ช่วยเหลือเด็กที่ท้องก่อนวัยบ้าง เราช่วยโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ได้ไปสร้างความรู้สึกน่าสงสารอะไร”

ฟังแล้วก็สมชื่อ ‘กองทุน กองบุญ’ จริง ๆ

04

เด็กกับสมุนไพร

ส่วนผสมที่ลงตัวของแม่ไม่ห่าเชื้อ

3 หมู่ 1 สาว บนเจ้าแก้งคั่นน้อยและผ่านไปตามทุ่งนาและไร่สวนการเกษตร บนรถทั้งเต๋อ ทั้งกำนันระพิน ทั้งน้ำ ต่างพากันเล่าถึงแหล่งเรียนรู้สมุนไพรในโรงเรียน แข่งกันใหญ่ ความว่าเรื่องนี้ที่ อบต. ภูมิใจกันมาก ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เวลาชุมชนอื่นมาดูงาน ต่างเรียกร้องขอลงพื้นที่กันโดยตลอด

ครูเล็ก ๆ โรงเรียนบ้านโนนสะอาดจึงตั้งอยู่ตรงหน้า ที่แหล่งเรียนรู้สมุนไพรในโรงเรียน บอกตามตรงด้วยความเข้าใจที่ยังไม่แจ่มแจ้งเรื่องการจัดการชุมชนสุขภาวะมากนัก ผู้เขียนจึงยังไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า ณ ที่แห่งนี้จัดอยู่ในหมวดหมู่ประเภทใด รู้เพียงอย่างเดียวว่า สมุนไพรกับเด็ก หรือการพัฒนา กับเด็ก ทั้ง 2 สิ่งนี้เป็นเรื่องดีที่ไม่ควรพลาดแน่ ๆ

ยิ่งเรื่องสมุนไพรนี้ส่วนตัวคิดว่าน่าสนใจและน่าเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เหตุว่าการแพทย์แผนใหม่ ช่างมีราคาแพงในการรักษาที่บางครั้งแพงเสียจนชาวบ้านชาวช่องเข้าไปรับบริการแทบไม่ไหว ทั้งยาราคาแพงบางตัวก็ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ส่งผลให้ประเทศชาติเสียดุลแก่ต่างชาติไปด้วยในอีกทางหนึ่ง

ปัญหาดังกล่าวเหมือนกับไม่ว่ารัฐบาลชุดไหนเข้ามา ก็เต็มเต็มไม่พอสักที จนกระทั่งในช่วงสิบกว่าปีมานี้ กระแสความนิยมในสมุนไพรพื้นบ้านจึงได้เริ่มเข้ามา

ถมกลบช่องว่างตรงนี้บ้าง

ถึงจะยังไม่มิด แต่ก็ดีกว่าไม่ทำอะไรเลย ผู้เขียน
คิดอย่างนั้น

จากวิชาท้องถิ่นสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนโพร

ขณะความคิดจะล่องลอยไปไกลเกินเรียกกลับคืนมา
ครูเพียง-เพียงจันทร์ แก้วดี เดินมาทักคณะของเราด้วยความ
ความเป็นกันเอง สติจึงกลับมา มองจากสายตาแล้วคาด
ว่าคงสนิทกันไม่มากก็น้อย จะมีก็เพียงแต่ผู้เขียนที่เป็น
คนแปลกหน้าที่แฝงมาในกลุ่ม

ระหว่างนั้น ครูผู้ช่วยท่านอื่นเรียกน้อง ๆ ที่นั่งรอ
อยู่บริเวณโดยรอบเข้ามารวมในอาคารปฏิบัติการ แนะนำ
ทำความรู้จักกันพอเป็นพิธี น้อง ๆ ทั้งหลายก็เข้าไปแต่งชุด
ปฏิบัติการออกมาอวดโฉม

มองตาเปล่าแม้เป็นเพียงชุดนักเรียนธรรมดา

เพียงจันทร์ แก้วดี

หากในความธรรมดาตรงหน้ากลับถูกสัญลักษณ์ตาม
มาตรฐานเกือบทุกประการ

ทั้งถุงมือยาง ทั้งหมวกคลุม ทั้งผ้ากันเปื้อน ทั้งความ
สะอาดของอาคารสถานที่ ทั้งความสะอาดของวัตถุดิบ
อุปกรณ์ ทุกอย่างเรียกว่า โรงงานผลิตยาสมุนไพร
เล็กๆ ถึงขั้นอายุได้เลย

ปล่อยให้น้องๆ นั่งบรรจุตัวยาสสมุนไพรต่อไปโดย
ไม่รบกวน ผู้เขียนหันมาหาครูเพียงแทน เหมือนจะรู้ว่า
เราจะถามอะไร แกก็เล่าที่มาของกลุ่มให้ฟังทันที

“กลุ่มของเรานี้จะว่าเกิดโดยบังเอิญก็ว่าได้ คือพวกเรา
ต้องทำหลักสูตรท้องถิ่นอยู่แล้ว ตอนที่กำลังค้นหาวงศ์
ถิ่นมีต้นทุนอะไรอยู่นั้น พบว่าที่ชุมชนมีสมุนไพรเยอะมาก
และยังไม่มีใครนำมาทำให้เกิดประโยชน์มากนัก ก็เลยคิด
ว่าจะนำต้นทุนตัวนี้แหละมาใช้

“แรกๆ ก็ให้เด็กออกสำรวจสมุนไพรที่มีภายใน
ชุมชน และภายในบ้านของตนเองก่อน เมื่อรวบรวมข้อมูล
ได้แล้วจึงศึกษาเพิ่มเติมในด้านสรรพคุณว่าชนิดไหน
มีประโยชน์ มีโทษอย่างไร จากนั้นจึงเริ่มนำสมุนไพร
ต่างๆ มาทดลองทำชาสมุนไพร เสร็จแล้วจึงให้คณะครู
ในโรงเรียนได้ลองชิมดู ปรากฏว่าได้รับการตอบรับที่ดี เรา
จึงตัดสินใจตั้งกลุ่มสมุนไพรในโรงเรียนขึ้นมา”

ว่างตลาดดวงอินเทอร์เน็ท เคียดกับความสำเร็จที่ใครก็ทำได้

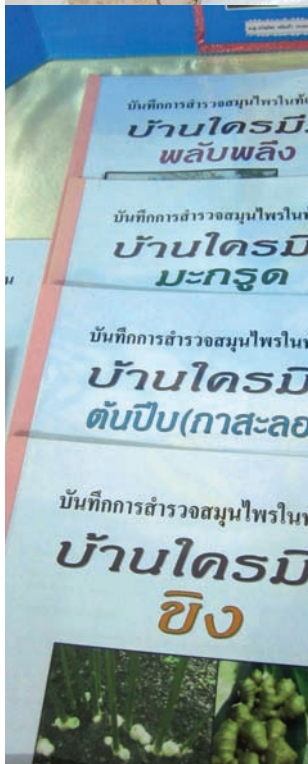
“อีกปัจจัยที่ทำให้กลุ่มของเราเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง คือโรงเรียนของเราได้รับรางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพดีเด่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะหลังจากปี 2552 ซึ่งเป็นระยะเติบโตของกลุ่มเรา ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรของเด็ก ๆ ได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านการออกร้านของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างกว่าเดิม”

เล่าอย่างภาคภูมิใจ จากสีหน้าครูเพียงก็ฐ์แทบในทันทีว่าภูมิใจกับผลงานของเด็ก ๆ มาก

ที่แรกว่าจะขอคุยกับเด็ก ๆ คุยบ้าง พอลองคุยได้ 5 นาที ก็เกือบล้มเลิกความตั้งใจไปในทันที ก็น้อง ๆ เล่นถามคำตอบคำ ผู้เขียนถึงกับไปไม่เป็นเลยทีเดียว จึงคิดได้ว่าคุยกับครูก่อนน่าจะดีกว่า ส่วนน้อง ๆ หนู ๆ ไว้ให้ลองสาธิตให้ดูน่าจะดีกว่า หากโชคดีตอนนั้นน้อง ๆ อาจผ่อนคลายมากกว่านี้ ที่เราเอาเครื่องบันทึกเทปไปจ่ออยู่ข้างหน้า

กลับมาคุยกับคุณครูคนเก่งของเราต่อ หลังจากที่ได้รับผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัดแล้ว ครูเพียงมีวิธีการขยายตลาดที่น่าสนใจและน่าศึกษาอย่างยิ่ง

‘อินเทอร์เน็ท’ ที่เรา ๆ ท่าน ๆ ใช้กันอยู่เกือบทุกวัน

นี่ละครับ คือช่องทางราคาถูกที่ใช้ในการขยายตลาด แถมยังบอกเสียด้วยว่าพอใช้ช่องทางนี้แล้วได้รับการตอบรับที่ดี หากใครจะนำวิธีการไปใช้ต่อ ครูเพียงฝากไว้อย่างเดียวว่า อย่าหลอกหลวงลูกค้า

ส่วนตัวคิดว่าเรื่องนี้สำคัญมาก ลูกค้าสั่งของที่ยังมองไม่เห็น มีเพียงแต่ความคาดหวัง สินค้าที่ไม่มีคุณภาพ แม้แต่ห่อเดียวที่ถูกส่งออกไปอาจทำลายทุกอย่างที่สร้างขึ้นมา แต่ท้ายสุดเรื่องนี้คงแล้วแต่จรรยาบรรณส่วนตัวของแต่ละบุคคล

แบ่งงานตามความถนัด แต่ไม่มัดก้นเด็กออกจากพัฒนาตนเอง

คุยกับครูเพียงได้เรื่องได้ราวหอมปากหอมคอ ผินหน้าไปหาเด็ก ๆ เออ ภารกิจที่คั่งค้าง เหน่าค้อย ๆ ทะล่อมถาม ค้อยทะล่อมคุย กับเด็กเล็กชั้น ป.5 อาจจะยาก แต่พวกที่อยู่ชั้น ม.3 ขึ้นไปแล้ว หากเข้าถูกทางก็ไม่น่ายากที่จะได้สนทนากัน

พูดถึงตรงนี้ลืมเล่าไปอย่างหนึ่ง ครูเพียงบอกว่า เด็ก ๆ ที่จะสามารถเข้าร่วมกลุ่มได้นั้น ต้องเรียนอยู่ตั้งแต่ชั้น ป.5 เป็นต้นไป เหตุเนื่องจากถ้าเด็กเล็กกว่านี้ไม่สามารถควบคุมได้

กลับมาที่การสนทนาระหว่างผู้เขียนกับน้อง ๆ ที่
กล้วยดอกพิกุลจะร่วงอย่างไรอย่างนั้น เอนานาแค่คุยกับคน
แปลกหน้า เด็ก ๆ ก็ยากที่จะคุยด้วยอยู่แล้ว นี่ยังไปถาม
อะไรมากมายอีก เด็ก ๆ ไม่วิ่งหนีก็บุญเท่าไรแล้ว ตรงนี้
ผู้เขียนเข้าใจและไม่กล่าวโทษเลยแม้แต่ชนิด

เมื่อการพูดคุยไม่เป็นไปดั่งหวัง หลอกล่อแล้ว
หลอกล่ออีกก็ยังไม่ผล จึงให้น้อง ๆ สาธิตให้ดูเลยแล้วกัน

ขั้นตอนการผลิตชาสมุนไพรของที่นี่ไม่ได้ซับซ้อน
ซ่อนเงื่อนอย่างที่คิดไว้ในตอนแรก เห็นน้อง ๆ ทำ
คร่าว ๆ ขั้นตอนแรกก็จะเป็นการนำสมุนไพรที่ผ่านการ
ล้างทำความสะอาดแล้วไปอบแห้ง จากนั้นจึงนำไปบด
เป็นผงหยาบ ๆ แล้วจึงบรรจุลงในซองชาสมุนไพรชนิด
ต่าง ๆ เช่น ชาไมยราบ ชาใบมะยม ชาใบมะรุ่ม ชาตะไคร้

ดูเด็ก ๆ สาธิตไปก็เพลินไปอีกแบบ เห็นแต่ละคน
แบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างเป็นระเบียบจึงอดไม่ได้ที่จะ
ถามออกไปว่า ในกระบวนการจัดการเด็กให้ทำงานอย่าง
มีประสิทธิภาพนั้น กลุ่มใช้วิธีการอย่างไร

“ในการจัดการเราจะรวมทั้งเด็กเล็ก เด็กโต เป็น
กลุ่มเดียวกันก่อน จากนั้นมีการแบ่งงานโดยแบ่งเป็น
กลุ่มย่อย และให้เด็ก ๆ เลือกคณะกรรมการดำเนินงาน
เอง และแต่ละกลุ่มจะบริหารจัดการเอง โดยทุกกลุ่มจะ
เลือกผลิตสมุนไพรตามที่สนใจแล้วนำมาแลกเปลี่ยนกัน

ภายในกลุ่มใหญ่ เราจะเน้นให้เด็กดูแลกันเอง ส่วนครูผู้สอนจะคอยให้คำปรึกษาในยามที่เด็กต้องการ”

เหมือนกำลังจะจบได้ดี หากผู้เขียนไม่ถามคำถามเสียมารยาทออกไป ตอนนั้นไม่รู้คิดอย่างไร หรือถ้าจะให้ถูกคือ ไม่ได้คิดมากกว่า ผู้เขียนถามไปว่า “คุณครูไม่กลัวหรือครับ ถ้ามีคนว่าหากินกับเด็ก”

คณะของเราคนอื่นๆ หันมามองเป็นตาเดียว หากครูเพียงคนใจดีตอบอย่างนี้มวนวลกลับมา

“แรกๆ ก็โดนกล่าวหาเหมือนกัน ทั้งการที่ให้ลูกสาวมาช่วยโปรโมทสินค้าในอินเทอร์เน็ต ทั้งการให้เด็กมาทำงานในช่วงเย็นและวันเสาร์อาทิตย์ แต่เราก็พิสูจน์ด้วยความจริงใจ ทุกอย่างเรามีหลักฐานหมด ทั้งการให้เงินส่วนแบ่งเด็ก ทั้งการนำเงินไปลงทุน หรือแม้แต่การนำเงินมาพัฒนาอาคารแหล่งเรียนรู้ จะว่าไปเราก็มีแต่เสียถ้าทำอะไรไม่ดีขึ้น เพียงแต่เห็นเด็ก ๆ พวกนี้แล้วเราอยากช่วยเขา อยากให้เขามีรายได้เสริม มีความรู้ติดตัวไป ส่วนอย่างอื่นที่ได้เป็นผลพลอยได้เสียมากกว่า”

คุยไปคุยมาเวลาล่วงไปจนถึงบ่าย 3 ถึงตรงนี้ผู้เขียนก็หมดคำถามค้างคาใจ จึงลาทั้งครูทั้งเด็กน้อยไปในคราวเดียวกัน

นั่งรถออกมาจากโรงเรียนบ้านโนนสะอาดประมาณ 3-4 กิโลเมตร เราทั้งหมดก็กลับมาถึงที่

ทำการ อบต. ทุกคนพูดเสียงเดียวกัน (แบบที่หน้าจะนัดหมายแล้ว) ว่าวันนี้เราพอแค่นี้ก่อน ไว้พรุ่งนี้จะพาไปต่ออีก 4 แหล่งเรียนรู้ วันสุดท้ายจะได้เหลือน้อยหน่อย ใจก็คิดไปว่าดีเหมือนกัน จะได้มีเวลาอยู่ในแหล่งเรียนรู้แต่ละที่ มาก ๆ น้อย

เย็นนี้กลับมานั่งถอดเทป หาข้อมูลเพิ่มเติม
แหล่งเรียนรู้ชุมชนไพรในโรงเรียนนี้จัดอยู่ที่ระบบส่งเสริม
การเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชนนี้เอง เสร็จงานวันนั้น
ความเหนื่อยล้าไม่ได้ทำให้ผู้เขียนนอนหลับสบายเท่า
เสียงกล่อมกลาจากเหล่าแมกไม้

05

ดอกไม้สดและงานกระดาษ
งานฝีมือตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

วันที่ 2 ในดงมูลเหล็ก ท่ามกลางทุ่งนา ป่าเขา และไร่
ผักกาด ตี 5 ยามเข้ามืด ผู้เขียนนึกอยากออกมายล
แสงจันทร์ที่กำลังจะอัสดง ท่ามกลางความมืดนั้นผู้เขียน
ไม่ได้อยู่คนเดียว หากลมเย็นของเช้าฤดูร้อนนี้ก็พิเรนทร์
ออกมาอยู่เป็นเพื่อนอย่างไม่ได้นัดหมาย

หลงดีใจไปว่าวันเดียวกันนั้น ท่าทางลมหนาวหลงฤดู
จะมาอยู่เป็นเพื่อนเราทั้งวัน ยามสายวันนั้นกลับจากไป
อย่างไม่ลา เพื่อนใหม่นามแสงตะวันเข้ามาร่วมเดินทาง
แทนที่

ผู้เขียนคล้องแขนเพื่อนใหม่ออกไปรับกลิ่นสดชื่น
ของธรรมชาติเมืองมะขามหวาน ทั้งกลิ่นดอกไม้ กลิ่น
ต้นข้าว กลิ่นน้ำค้าง ที่ต่างพากันมาต้อนรับ พานให้คิด
ว่ามันน่าจะดีหากได้มาอยู่ในที่ที่เต็มไปด้วยความเป็น
ธรรมชาติเช่นนี้

สายวันนั้นก้านั้น ระพินทำหน้าที่เป็นสารดี
กิตติมศักดิ์เหมือนเดิม

สืบทอด พี่นุ่ ปกัธธาของห้องบริการ

ถึงร้าน 'น้อยบริการ' ผู้เขียนยังไม่ค่อยเข้าใจอยู่ที่ว่าแหล่ง
เรียนรู้ในตำบลนี้มีอีกตั้งหลายแห่ง ทำไมถึงไม่พาไป
คนธรรมดาหากไม่จำเป็นจริงๆ คงไม่มีใครอยากแหวะผ่านมา

เท่าไฉน

ก็แหม ร้านดอกไม้และกระดาษสำหรับงานศพ
ถามจริง ๆ ใครจะอยากมาบ้าง

เจ้าของร้านออกไปสั่งงาน สั่งการ ลูกน้องเสร็จ ทั้งคู่
เดินเข้ามาทักทายอย่างเป็นกันเอง ดับเบิ้ลน้อย **อรุณ**
และอรรธรณ ปิ่นนาง ผู้เป็นวิทยากรประจำกลุ่มเตรียม
ให้ข้อมูลอย่างพร้อมเพรียง

“เมื่อก่อนที่บ้านเราเวลามีงานศพหรือว่างาน
อะไรก็ตามที่ต้องมีการใช้ดอกไม้ คนในชุมชนจะมาช่วย
กันจัด ช่วยกันทำ โดยเฉพาะงานกระดาษฉลุที่ประดับ
ปราสาทตั้งโลงศพนั้น ถือเป็นงานที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้โชว์
ความสามารถกันอย่างเต็มที่ แต่ต่อมาอยู่ดี ๆ ภูมิปัญญานี้
กลับหายไปจากชุมชนโดยไม่รู้สาเหตุ”

ปี 2539 ทั้ง 2 คน เห็นว่าขึ้น
ปล่อยไว้เช่นนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น
และงานฝีมือที่สืบทอดกันมา
รุ่นต่อรุ่น เป็นได้สูญหายไป
อย่างแน่นอน

“เราจึงได้รวบรวม
กลุ่มคนที่รักงานในด้านนี้
กลับมาทำ โดยยึดหลัก
เอาชุมชนเป็นที่ตั้ง”

อรุณ ปิ่นนาง

อรวรรณ ปิ่นนาง

ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน นำมาซึ่งอคติ

จะด้วยความเป็นคนเมืองหรือคนภาคกลางที่มีวัฒนธรรมงานศพต่างออกไป หรืออะไรก็ตามที่ ตอนนั้น โดยส่วนตัว ยังไม่เห็นความจำเป็นอะไรเลยที่ต้องสืบทอดประเพณีอย่างนี้ แถมมองไปอีกทางด้วยว่า ประเพณีประดับดอกไม้งานศพ หรือการสร้างปราสาทที่ตั้งโลงศพอะไรแบบนี้ มันเป็นการสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุเสียมากกว่า เลยตั้งแง่กับแหล่งเรียนรู้ที่อยู่พอสมควร

อรวรรณน้อย ผู้เป็นหญิง เล่าประเพณีงานศพของดงมูลเหล็กให้ฟังว่า

“คนที่อื่นเขามากไม่ค่อยเข้าใจประเพณีงานศพของที่นี่ ทำไมต้องมีการประดับดอกไม้จำนวนมาก หรือที่ต้องตั้งโลงศพบนปราสาทโดยเฉพาะ เราทำเพราะอยากส่งผู้ตาย

ไปสู่สวรรค์ แต่ก็ไม่ได้ทำเกินตัว ที่ทำกันได้เพราะชุมชน
เรามีกองทุนฌาปนกิจหมู่บ้านคอยดูแลอยู่แล้ว อีกอย่าง
มันเหมือนเป็นการแสดงความเคารพครั้งสุดท้ายแก่ผู้ตาย
อีกด้วย”

ตัวประเพณีนี้ฟังเสร็จผู้เขียนไม่ได้ตั้งใจอะไรมากนัก
ความที่ศึกษาประวัติศาสตร์มา เรื่องประเพณีที่แตกต่าง
ของแต่ละพื้นที่ ผู้เขียนเข้าใจได้

หากบอกตามตรง ตอนนั้นมองมุมไหนก็เกือบ
ไม่เห็นเลยว่า กลุ่มนี้ให้อะไรแก่ชุมชนหรือมีแนวความคิด

อะไรที่น่าเรียนรู้บ้าง

ชุมชนอยู่ได้ เราอยู่ได้

“ของทุกอย่างถ้าหาได้ในพื้นที่เราจะทำ ที่สั่งจากภายนอก มีเพียงกระดาษที่เราผลิตเองไม่ได้จริงๆ แรงงานเราก็ไม่เอาที่อื่น ถือว่าเรามีรายได้จากชุมชน ต้องตอบแทนชุมชน สมัยหนึ่งเคยมีคนของพัฒนาชุมชนมาเสนอให้เราใช้เครื่องจักร เราบอกกลับไปว่าทำไม่ได้ ทำอย่างนั้นรายได้

ก็ไปไม่ถึงชาวบ้าน หลักในการทำงานจะคิดถึงชุมชนเป็นอันดับแรก ส่วนเรื่องกำไรเป็นเรื่องรองลงมา”

ฟังแนวความคิดของคุณน้อยทั้ง 2 แล้ว ตอนนั้นยังคงมีความรู้สึกอยู่นิดๆ ว่าเกินจริงหรือเปล่า พุดสร้างภาพหรือเปล่า ว่าแล้วขอเข้าไปดูโรงงานหลังร้านเลยดีกว่า ไม่ต้องบอกล่วงหน้าอย่างนี้สิดี จะได้เห็นสภาพพื้นที่เป็นไปตามความเป็นจริง

หลังจากไปดูตัวงาน ดูโรงงาน ดูการทำงานในทุกแง่มุมของกลุ่มดอกไม้สดและงานกระดาษเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ยากย้อนกลับไปเชกกะโหลกตนเองเสียจริงที่คิดอะไรคดีลันดี

ดอกไม้เกือบทุกดอก วัตถุประสงค์เกือบทุกอย่าง
ผลิตภัณฑ์เกือบทุกผลิตภัณฑ์ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่หาได้
จากในท้องถิ่นทั้งสิ้น หรือจะเป็นแรงงานที่พบปะ พูดคุย
แลกเปลี่ยนความคิด เขาเหล่านั้นต่างเป็นลูกหลานหรือ
คนรู้จักในชุมชนเกือบทั้งสิ้น

หันหลังกลับจากโรงงาน เกือบเดินไปขอโทษ
คุณน้อยทั้ง 2 ในทันที หากไม่กลัวว่าจะแตกตื่นเสียก่อน
ว่าเราขอโทษเรื่องอะไร

อย่างไรก็ดี คาดว่าพอหนังสือเล่มนี้ถึงมือทั้ง 2 คน
แล้ว ผู้เขียนต้องขอฝากคำขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

06

มะม่วงสีทอง ทุมทองทำเงิน

สถานการณ์เหมือนเมื่อวันก่อน 3 หมู่ 1 สาวบนเจ้าแก้ง คั้นน้อยลัดเลาะไปตามเส้นทางในดงมูลเหล็ก หากวันนี้ เจ้าแก้งคงบ่นไม่น้อย เส้นทางจากร้านน้อยบริการไปยังสวนลุงไทร หมู่ 3 ไม่ใช่เส้นทางราบเรียบรอยไปด้วย กลีบกุหลาบ

หากเป็นเส้นทางชาวบ้านสวนที่บรรดาพืชเศรษฐกิจต่างพากันต้อนรับเจ้าแก้งอย่างมิได้นัดหมาย ทั้งนาข้าวเขียวขจี ทั้งสวนยางพาราร่มรื่น ทั้งไร่ข้าวโพด

เหลืองอร่าม ทุกอย่างล้วนแล้วแต่แต่งแต้มสีสันทให้
ดงมูลเหล็กเป็นดินแดนแห่งพืชพรรณธัญญาหาร

เห็นสวนยางพาราก็คอดถามไม่ได้ว่าที่นี้ปลูกยาง
แล้วได้ผลหรือ ทำไมถึงปลูกกันเยอะจัง

เด้อ หนึ่งในเจ้าของสวนยาง หันกลับมาจาก
เบาะหน้า ตอบแบบยังไม่รู้ชะตากรรมตัวเองมากนัก

“คิดว่าที่นี้ดินดี น้ำดี ปลูกอะไรก็น่าจะดีตาม แถม
ตอนนี้มีบริษัทรับซื้อยางมาตั้งอยู่ที่ดงมูลเหล็ก เรื่องตลาด

เลยไม่กลัว อย่างสวนของผมเพิ่งทำมาได้ปีเดียว ต้องรออีก 5 ปี ถึงจะเริ่มกรีดน้ำยางได้”

อนาคตเป็นสิ่งไม่แน่นอน โลกนี้ล้วนเป็นสิ่งไม่แน่นอน ผ่านไป 6 ปี จะเศรษฐกิจหรือหมดตัวเป็นสิ่งที่ไม่มนุษย์เรายังมีอาจจะคาดเดา

ทว่าสิ่งที่สงสัยที่สุดกลับกลายเป็นสวนพืชเชิงเดี่ยวตลอดทางเข้าสวนลุงไทรนี้แหละ ตามความเข้าใจเดิมไหนว่าพืชเชิงเดี่ยวสร้างความล่มจมให้แก่เกษตรกรชาวไทย ทำไมที่นี้เขาถึงยังส่งเสริมให้ทำอยู่นะ ยิ่งพอเห็นสวนมะม่วงตรงหน้านี้ด้วยแล้ว ยิ่งหนักเลย

สวนเกษตรเชิงเดี่ยวสวนนี้มีดีอะไรถึงฝ่ากระแสเกษตรผสมผสานเข้ามาอยู่ในแหล่งเรียนรู้ของชุมชนสุขภาวะได้

หันหลังให้เมือง ชูธงสู่ภาคเกษตรกรรม

พอเจอ **ประธานเปี้ยก ไตรรัตน์ เปี้ยถนอม** ครั้งแรกรู้สึกถูกชะตาอย่างไรไม่รู้ ทั้งหน้าตา ลักษณะท่าทาง คำพูด คำจา โดยเฉพาะเรื่องแนวคิดในการใช้ชีวิต ยิ่งคุยกันยิ่งย้อนกลับมาถามตัวเองว่า ที่แล้วมาวิ่งตามโลกสมัยใหม่ มากจนเกินไปหรือเปล่า

“ผมโตมาในครอบครัวชาวสวน พ่อแม่มีลูก 8 คน

ไตรรัตน์ เป็ยนอม

แต่มีที่แค่ 6 ไร่ สมบัติที่พ่อแม่ให้ลูก
ทุกคนมีเพียงการศึกษา แต่เราทุกคน
ก็จบระดับปริญญาทั้งหมด ตั้งแต่ปริญญาตรีไปจนถึง
ปริญญาเอก ตัวผมเองจบคณะวนศาสตร์ ม.เกษตร จบแล้ว
ก็ไปทำงานบริษัทไม้อัดไทย ตรงตามสาขาที่เรียนจบมา
ตอนนั้นก็ย้ายไปเรื่อย ทั้งอยู่ลาว อยู่ไทย จนถึงปี 2530
ย้ายมาทำงานที่เพชรบูรณ์ เก็บหอมรอมริบกับแฟนมา
จนได้ที่ดินตรงนี้ แล้วก็คิดว่า เอาละ จะตั้งรกรากที่นี่แล้ว
เราคงไม่ไปที่ไหนแล้ว”

ขณะที่เล่าชีวิตให้ฟังคร่าว ๆ มองไปในแนวตาแล้ว
แฉกแงภูมิใจในตัวพ่อแม่อยู่ไม่น้อย

กำลังจะเอ่ยปากสัมภาษณ์ต่อ มะม่วงน้ำดอกไม้
สีเหลืองทองถูกนำมาอวด เห็นแล้วนึกถึงข้าวเหนียว
มะม่วงฝีมือคุณยายที่บ้านขึ้นมา

ฝากไว้ก่อนเถอะ เสร็จงานจะขอลุงเปี้ยกกลับไป
กินที่บ้านสัก 2-3 โล ให้หน้าใจเลยทีเดียวนะ

ว่าแต่ที่นี้ตั้งเรื่องมะขาม เรื่องใบยาสูบ เรื่องข้าวโพด
เรื่องผักใบเขียวชนิดต่าง ๆ แล้วจู้ ๆ สวนมะม่วงลุงเปี้ยกมา

โผล่ที่เมืองมะขามได้อย่างไร ตรงนี้หน้าติดตาม

ความรู้เดิมไม่ได้ผล ความรู้ใหม่ถึงต้องแสวง

“ผมปลูกมะม่วงโดยอาศัยฐานความรู้เดิมสมัยเด็กที่ช่วยพ่อแม่ทำสวนผลไม้ที่นครปฐม ประกอบกับช่วงนั้นตลาดมะม่วงในประเทศกำลังบูม จึงคิดว่ามะม่วงนี้แหละจะเป็นพืชที่ทำให้เราตั้งตัวได้” ประธานบ่ยกว่า

“ตอนนั้น เรียกว่าพันธุ์ไหนนิยมผมปลูกหมด ทั้งเขียวสวย ฟ้ำล้น หนองแซง น้ำดอกไม้ สะปะสะปะไร้ทิศทาง ผลคือไม่ประสบความสำเร็จ เพราะไม่มีการวางแผนที่ดี บางสายพันธุ์ที่ขายไม่ได้ เช่น หนองแซงนี้ถึงขนาดต้องทิ้งให้เน่าเสียคาต้นเลยทีเดียว ส่วนหนึ่งอาจเพราะผมไม่มีเวลาให้อย่างเต็มที่ ตอนนั้นยังทำงานประจำอยู่ เลยได้แต่เก็บไว้ในใจว่าต้องหาทางแก้มือกับมันให้ได้”

ฟังเขาเล่าแล้ว ออดคิดไม่ได้ว่าเป็นใครเจอแบบนี้แล้วยังสู้ต่อได้นี้ ยอดคนจริงๆ

ถึงอย่างนั้น ทุกอย่างไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะตลอดเวลากว่า 10 ปี ที่เขาพยายามมานะบากบั่นนั้น ต้องเผชิญปัญหาโดยตลอด ไหนจะผลผลิตล้นตลาดเอยราคาตกเอย ฝนแล้งเอย น้ำท่วมเอย แมลงศัตรูพืชเอย

ทุกอย่างที่กล่าวมาเจอมาหมดแล้ว

เขาเล่าให้ฟังต่อว่า

“จะว่าท้อก็ท้อแต่มันถอยไม่ได้ เรามีที่แค่นี้ที่เดียว ถอยไปแล้วจะไปอยู่ที่ไหน เรื่องมะม่วงผมก็สู้เรื่อยมาแต่มันเหมือนไปไม่ถูกช่อง จนปี 2540 มีโอกาสไปดูงานกลุ่มที่เขาประสบความสำเร็จจึงรู้ว่า ถ้าอยากทำสวนมะม่วงให้สร้างตัวได้เราต้องมองตลาดต่างประเทศ ส่วนตลาดในประเทศเอาไว้เป็นเพียงตลาดเสริม”

เลือกเส้นทางถูก ชีวิตถึงจะล้มตาอัปปากได้

ไวเหมือนโกหก เรานั่งคุยกันมาเกือบ 1 ชั่วโมง นั่งมองหน้ากันเหมือนรู้ว่าบทสนทนาครั้งนี้ไม่จบง่าย ๆ แน่نون หันไปถามเพื่อนร่วมทาง

“เรายังมีเวลาเหลือใช้มั๊ยพี่ หรือไม่งั้นช่วยโทรไปเลื่อนอีกแหล่งเรียนรู้น้อย พอดีคุยกับลุงเปี้ยกแล้วรู้สึกถูกคอยังไงไม่รู้”

เออใช่ เด็กเกษตรด้วยกันนี่ ถึงว่าทำไมได้คุยกันถูกคอถูกใจเช่นนี้ นับจากตรงนี้ตามธรรมเนียมพี่น้องมหาวิทยาลัยเดียวกันจาก ‘ลุงเปี้ยก’ จึงเปลี่ยนเป็น ‘พี่เปี้ยก’ ไปในบัดดล

“พอรู้ว่าที่เมืองนอกชอบพันธุ์ไหน ทำยังไง เห็น
แล้วว่าปลูกรวมกันหลายพันธุ์อย่างนี้ไม่ต้องโค่นแล้วปลูก
ใหม่เหอะครับ”

เขาตอบคำถามด้วยความคล่องแคล่ว

“พอเราไปดูงานกลับมา รู้แล้วว่าถ้าจะส่งตลาด
นอกต้องพันธุ์น้ำดอกไม้ ยิ่งถ้าเป็นพันธุ์สีทองจะยิ่งได้
ราคาดี โดยเฉพาะตลาดในเมืองจีนจะชอบผลไม้ที่มี
สีทองมาก ส่วนเรื่องการจัดการสวนไม่ได้โค่นต้นมะม่วง
พันธุ์อื่นทิ้งอย่างที่เข้าใจ แต่จะใช้วิธีเสียบยอดแทน โดย
เอายอดพันธุ์น้ำดอกไม้ไปเสียบกับต้นมะม่วงพันธุ์อื่น
ค่อยๆ ทำแซมกับมะม่วงพันธุ์อื่น เพราะว่าแซมยอด

ไปแล้วกว่ามะม่วงจะให้ผลต้อง 2 ปีไปแล้ว หากไปทำที่เดียวมีหวังหมดตัวแน่ๆ ทำจนอยู่ตัว ปี 2543 จึงลาออกจากงานประจำมาดูแลสวนมะม่วงเต็มตัว นัยว่ากลัวจะเป็นเหมือนสมัยก่อนที่เราไม่มีเวลาดูแล สวนของเราถึงได้แจ้ง”

นับว่าเขามีความรอบคอบอยู่ในที่พอสมควร เพราะบางคนจะไปดูงานกับเขา กลับถึงบ้านพอเล่นเปลี่ยนพันธุ์ยกสวน เวลาถึงฤดูกาลมันก็ไม่ผลผลิตออกขาย กลับกลายเป็นหนี้เป็นสินไปอีก

มาถึงเรื่องการดูแลรักษา พอเป็นมะม่วงส่งออก ส่วนตัวเองก็ใคร่อยากรู้เหมือนกันว่า ที่ตัวเองกินในบ้าน

เรา กับมะม่วงที่ขายในต่างประเทศจะแตกต่างกันมาก น้อยเพียงใด จะจริงอย่างคำร่ำลือมัย ว่าคนไทยได้กิน แต่เคนผลไม้ส่งออก

“มันไม่ถึงขนาดที่น้องพุทธรอก ที่ต่างกันก็เป็นเรื่องของขนาดและเรื่องสารพิษตกค้างเสียมากกว่า สำคัญที่สุดอย่างแรกขนาดที่จะส่งออกได้ต้องหนัก 300 กรัมขึ้นไป ส่วนเรื่องสารเคมีก็แล้วแต่ตลาด บางที่ก็ห้ามใช้ บางที่ก็ไม่ได้ห้ามใช้ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นข้อกำหนดว่าห้ามใช้ในปริมาณที่มากเกินไปกำหนดเสียมากกว่า”

ที่เล่ามาดูแล้วไม่ได้ซับซ้อนอะไร เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงอยู่แล้วก็น่าจะทำได้ ตรงนี้จะสำเร็จไม่สำเร็จคงต้องขึ้นอยู่กับความตั้งใจส่วนตัวของแต่ละบุคคลแล้ว

ชื่อกินไม่หมด คดกินไม่หา

ถึงตรงนี้ขอยอมรับผิด (อีกครั้ง) โดยที่คิดเองเออเองไปก่อนว่า แหล่งเรียนรู้ไม่น่าจะมีอะไรน่าสนใจ คิดแล้วเรื่องราวคล้อยคล้ายคล้อยคล้ากับเรื่องดอกไม้สด และกระดาษ ที่ผู้เขียนออกตัวล่วงหน้าไปไกลว่า ที่นั่นน่าจะไม่มีอะไร

ขอยอมรับอย่างสัตย์ชื่อ แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งที่ดงมูลเหล็กจัดมานั้น เป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทที่พลิก

หน้าตาไปจากแหล่งเรียนรู้ที่เคยไปมาเกือบทั้งสิ้น จะบอกว่าเล่นเอาผู้เขียนเตาทางไม่ออกก็คงจะไม่กล่าวเกินเลย

มีอีกเรื่องที่พีเปี้ยก (ของผม) ฝากมาถึงเกษตรกรผู้อยากผลิตสินค้าส่งออกต่างประเทศ ตรงนี้ไม่จำเป็นเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตมะม่วง หากควรเป็นเกษตรกรทุกแขนงที่ต้องยึดถือปณิธานนี้ไว้

“ยากับสมาธิตลอด คำขายต้องมีคุณธรรม อย่าหลอกเขาเพียงเพื่อหวังเงินเพิ่มเล็กน้อย ระยะยาวมันไม่คุ้มกัน เราไม่ได้แบกภาระแค่จะทำมะม่วงส่งออกอย่างเดียว แต่เราแบกชื่อเสียงของประเทศไว้ด้วย เวลาลูกค้าเจอมะม่วงไม่ดี เขาไม่บอกหรือว่าเป็นมะม่วงของสวนใคร หรือเป็นมะม่วงของจังหวัดไหน เขาจะบอกว่าเป็นมะม่วงที่มาจากประเทศไทย

“อย่างตลาดญี่ปุ่นตรวจทุกล็อตก็ไม่มีคนกล้าทำ แต่ในตลาดเกาหลี หรือตลาดยุโรป เขาไม่ได้ตรวจทุกล็อต เห็นบางบริษัทเล่นมั่วเอามะม่วงไม่มีคุณภาพปะปนไปด้วย ถ้าเขาจับได้ก็เสียชื่อ โดนแบนกันหมด ถ้าจะมีเรื่องที่ยากฝากไปถึงเกษตรกรคนอื่นก็คงจะมีแค่เรื่องนี้”

รู้จะรู้จริงไม่พอ ต้องรู้จักเร่งhurstตลอดเวลา

ช่วงสุดท้ายเราสองพี่น้องไม่ค่อยได้คุยอะไรกันเท่าไร

จะมีก็เพียงรถเร่ให้พาเดินไปดูในสวนหน่อย มาทั้งที่ขึ้น
ไม่ลงสวนแกลเลยคงเสียเที่ยวอยู่พิลึก

เดินไปเห็นคนงานกำลังตัดผลมะม่วงบางส่วนทิ้ง
อดร้องทักไม่ได้ว่าจะไปตัดทิ้งให้เสียของทำไม

เขาไม่ได้สั่งให้คนงานหยุด กลับหันมาอธิบายให้
เด็กน้อยทางการเกษตรฟังว่า

“ถ้าปลูกขายเมืองนอก เราจะปลูกแบบเดิมไม่ได้
ต้องมีการตัดแต่งผลที่ไม่ได้รูป ไม่ได้ขนาดต้องทิ้ง ต้อง
ดูว่าต้นขนาดนี้ควรเก็บผลไว้ปริมาณเท่าไร เพื่อรักษา
ลูกที่มีสภาพดีให้เติบโตสมบูรณ์ที่สุด ใครที่มาเข้าร่วม
กลุ่มแล้วไม่เชื่อ จะทำให้เขาทำเปรียบเทียบวัดกันไปเลย
อย่างละแถว 1 รอบฤดูกาล แล้วมาวัดที่ผลสุดท้ายกัน
ใช้ที่ผลของคุณอาจมากกว่า แต่ส่งขายต่างประเทศไม่ได้
ของผมผลอาจจะน้อยกว่า แต่รายได้มากกว่า วัดที่ตัวนี้

มากกว่า”

นอกจากเรื่องนี้แล้ว อีกความรู้หนึ่งที่ผู้เขียนไปลักพามาในช่วงเดินชมสวนด้วยกันคือ การทำการเกษตรสมัยนี้จะใช้แต่ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาแต่ครั้งอดีตอย่างเดียวไม่ได้แล้ว โดยเฉพาะในยุคที่ฝนฟ้าไม่ได้ตกตามฤดูกาลอย่างในปัจจุบัน ทั้งเรื่องของศัตรูพืชที่มีหน้าใหม่ คาน้ำมาเยี่ยมเยือนเสมอ ตรงนี้เกษตรกรต้องรู้จักเรียนรู้ เสาะแสวงหาวิธีการใหม่ๆ มาสู้กับมัน

และแล้วก็มาถึงเวลาที่ต้องกล่าวคำอำลาเจ้าของสวนผู้ใจดี ถึงตรงนี้ผู้เขียนรู้สึกขัดแย้งเต็มหัวใจโดยไม่มีข้อสงสัยค้างคาใจแล้วว่า ทำไมกลุ่มปรับปรุงคุณภาพมะม่วงเพื่อการค้าและการส่งออก ถึงได้กลายมาเป็นหนึ่งในแหล่งเรียนรู้ชุมชนสุขภาวะดงมูลเหล็ก

07

พวงหรีดหนังสือ
งานประดิษฐ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

“क्रमะलि โทรตามแล้ว เรารับไปกันดีกว่า” โกตีร์ีบบอก
ขณะที่เรากำลังพักกินข้าวเที่ยงกัน

ขึ้นไปบนรถยังอดคิดถึงสวนมะม่วงไม่หาย กะว่า
ถ้ามีเวลาจะมาขอฝากตัวเป็นศิษย์กันกฎีกแกเสียหน่อย
เคราะห์ห้ามยามเหมาะเพื่อได้ออกมาเป็นเกษตรกร
ชาวทุ่งกับเขาบ้าง

จะว่าไปแล้วจากประสบการณ์ส่วนตัวที่เคยพบปะ
ผู้คนในเมืองใหญ่ๆ ส่วนใหญ่พอถึงวัยหนึ่งมักมีความ
ปรารถนาร่วมกันเสมอว่า อยากออกมาทำการเกษตร
เล็กๆ ในบั้นปลายชีวิต

หากส่วนใหญ่ก็มีเพียงความอยากแต่ไม่กล้าออก
มาเผชิญโชคในชีวิตจริง ผู้เขียนก็กลัวอยู่เหมือนกันว่าพอ
ถึงเวลาความอยากของตนเองจะเป็นได้เพียงลมปาก

พูดก็พูดเถอะ มาอยู่ต่างจังหวัด ชนบทอย่างนี้
ทำให้ได้กลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับชีวิต
ตนเองเป็นอย่างมาก มากเสียจนไม่นึกว่าในต่างจังหวัด
บ้านทุ่งที่เต็มไปด้วยธรรมชาติอย่างนี้จะมีปัญหาด้าน
สิ่งแวดล้อมกับเขาด้วย

แหล่งเรียนรู้พวงหรีดกระดาษถือเป็นอีกตัวอย่าง
ที่ดีที่จะได้เล่าถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของภาคชนบทอันเกิด
จากการก้าวเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรม

เปลวไฟจากดอกไม้เหล็กที่ แฉ่งควันพิงของชุมชน

บอกตามตรงครั้งแรกที่ฟัง **क्रमะลิ กันทา** เล่าถึงมลพิษทางอากาศของหมู่บ้านลำป่าสักมูลเมื่อสักประมาณ 2-3 ปีที่แล้ว ผู้เขียนแทบไม่อยากจะเชื่อเลยว่า ดอกไม้ดอกเล็กๆ อันแสนสวยงามจะแฝงพิษภัยได้มากขนาดนั้น

“ผ่านมาเห็นโรงงานผลิตดอกไม้นั่นมัย เมื่อก่อนเวลาจะกำจัดดอกไม้ที่ไม่ได้มาตรฐานทิ้ง เขาจะเอาไปขึ้นรถไปเผาบริเวณหลังโรงงาน เวลาเผาที่ควันจะฟุ้งกระจายไปทั่วหมู่บ้าน แดมดอกไม้พวกนั้นเป็นดอกไม้ที่ใช้สีสังเคราะห์ ควันที่เกิดขึ้นจึงทั้งเหม็น ทั้งแสบตา แสบจมูก เรียกว่าถ้าวันไหนโรงงานมีการเผาดอกไม้เหลือใช้ ชาวบ้านแทบจะไม่อยากอยู่ในหมู่บ้านเลย”

ถามไปว่า ไซ้โรงงานที่ตั้งตระหง่านอยู่กลางทุ่งนา โรงงานเดียวก่อนถึงไซ้มัย ดูจากอากัปกิริยาแล้วคาดเดาว่าคงไม่พินคำผู้เขียนแน่นอน

เข้าใจทุกอย่างว่าท้องถื่นก็อยากได้ภาษีจากโรงงาน ชาวบ้านก็อยากมีงานเพิ่ม แต่บางครั้งเราก็ต้องดูว่ามันคุ้มกับสุขภาพของชุมชนที่เสียไปหรือเปล่า

เรื่องบางเรื่องหากเราไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ หากเราไม่ได้รู้เรื่องราวทั้งหมด ก็ไม่ควรที่จะไปใช้ความไม่รู้และ

ฉากเบื้องหน้าในการตัดสินใจ

อย่างไรก็ดี ณ ปัจจุบัน ปัญหาดังกล่าวไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนอีกแล้ว จะด้วยมีกลุ่มพวงหรีดกระดาษขึ้นมารองรับผลิตภัณฑ์เหลือใช้นี้ก็ว่าได้ หรือจะด้วยถูกควบคุมจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้วย อันนี้ก็เป็นไปได้ทั้ง 2 ทาง

แต่ทางที่ดีผู้เขียนคิดว่าในอนาคตก็อาจจะต้องเตรียมหาทางเลือกสำรองในการรองรับไว้เสียหน่อย เพราะเราก็ไม่รู้ว่ากลุ่มพวงหรีดกระดาษนี้จะมีกำลังรองรับมากน้อยเพียงใด

*พวงหรีดดอกไม้แห้งคือทั้ง
ผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม*

กลับมาเข้าที่ โรงเรียนบ้านลำป่าสักมูล ดีกว่า ไม่ให้เสียเวลา จึงปล่อยให้ครูมะลิเล่าประวัติความเป็นมาของกลุ่มเป็นอันดับแรก

“กลุ่มของเราตั้งขึ้นในปี 2551 วัตถุประสงค์ของเราคืออยากช่วยชุมชนลดมลพิษทางอากาศอันเกิดจากการเผาเศษดอกไม้ที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยการนำมาให้เด็กในโรงเรียนใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ สมาชิกตอนนี้เป็นนักเรียนเองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ปกครองก็จะ

มีเข้ามาร่วมบ้าง แล้วก็อย่างที่เห็น โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณอะไรก็ไม่มีมาก อาคารแหล่งเรียนรู้หรือวัสดุที่เราใช้ของโรงเรียน ดีที่ว่าผู้บริหารให้การสนับสนุน ตอนที่เราไปขออนุญาตท่านตั้งกลุ่ม ท่านก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี”

ผู้เขียนไม่สงสัยเรื่องที่มาหรือใครจะสนับสนุน ไม่สนับสนุน เรื่องอย่างนี้ผู้บริหารต้องเห็นดีอยู่แล้ว หากมีวิสัยทัศน์พอ

หากแต่ที่สงสัยนั้นอยู่ตรงที่ ดอกไม้เหลือทิ้งน่าจะนำไปทำผลิตภัณฑ์อื่นได้ตั้งหลายอย่าง ทำไมคุณครูถึงเลือกทำพวงหรีด เด็ก ๆ ไม่กลัวหรือ ในใจก็คิดไปอย่างนั้น

क्रमे लिपुत वऱैना पिंग ती देवऱुवऱु

“ช่วงคัันหารูปแบบผลิตกัณฑ์ พวกครูกัคิดไปหลาย
อย่าง เรऱพบวऱะดอกไม้ตกมาตรฐऱนพวกนี้เอऱไปทำ
อย่างอื่นกัไม่สวຍ จึงเกิตคວมคิตวऱะถऱ้าลองนำไปทำ
พวงหรีตดู น่าจะเหมऱะสมกวऱะ ถऱมวऱะเด็กจะกลั้วมัยนั้น
กัไม่เห็นกลั้วนะ กลั็บสนุกมऱกกวऱะ เพราะบऱงที่เรऱกัไม่ได้
ทำแต่พวงหรีต กัจกัรรณอื่น ๆ เรऱกัมี อऱทึ จััดทำปऱย
นัทรคคऱรให้แกเโรงเรียน แต่ปऱระโยชนที่ได่มऱกที่สุด ครู
วऱะเป็นเรื่งที่ซุมชนไม่ตอ้งมऱทนกับกลั็นควันที่เกิดจऱก
การเพऱเศชดอกไม้พวกนี้เอ็อีกตอไป”

รางวัลสู่หนักเรียง

เงินออมจากกิจกรรมหลังตำรา

หยิบดอกไม้ตกเกณฑ์ขึ้นมาดู จากประสบการณ์ที่ไม่มีด้วยตาเปล่า ก็ไม่เห็นว่าจะมีตำหนิอะไร แต่อย่างว่าของส่งออกเมืองนอกมาตรฐานย่อมสูงกว่าของที่ขายในเมืองไทยอยู่แล้ว จะว่าไปก็ตีเหมือนกัน ของที่ดูเหมือนได้มาตรฐานอย่างนี้ละเอามาทำงานฝีมือแล้ว จะได้คู่มือมีราคาสมกับผลิตภัณฑ์ที่นำออกขายได้จริง

“กิจกรรมของเราจะมีการเรียนการสอนในช่วงโม่งสุดท้ายของทุกวันอังคาร หรือไม่กี่ในเวลาว่าง หลังจากทำกิจกรรมมาได้ 1 ปี กลุ่มจึงเริ่มมีผลกำไรจากการขายพวงหรีดหนังสือขายตามที่ถูกคำสั่ง เราจึงเห็นควรว่าน่าจะนำผลกำไรมาปันผลให้แก่นักเรียนที่เป็นสมาชิก โดยคณะกรรมการมีมติจัดสรรให้พวงละ 5 บาท ต่อคน ต่อปีเพื่อนำมาเป็นเงินออมให้แก่สมาชิก”

ครุมะลิล่าไป ผู้เขียนก็คิดไปพลาง

เงินอาจไม่ใช่เรื่องใหญ่ เรื่องใหญ่น่าจะอยู่ตรงที่เป็นกิจกรรมให้เด็ก ๆ ได้ใช้ประโยชน์เสียมากกว่า ของแถมที่สำคัญอีกประการคือ ยังช่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อมในชุมชนอีกด้วย

เดินไปถ่ายภาพพวงหรีดที่ทำเสร็จแล้ว เกิดความ

สงสัยขึ้นอีก

“เอาดอกไม้ที่เขาให้ฟรีอย่างนี้ มาทำพวงหรีดขาย
โรงงานเขาไม่ว่าหรือครับ”

“ผู้จัดการโรงงานทราบถึงวัตถุประสงค์ของ
โรงเรียนดีว่า อยากรวยได้เสริมให้เด็ก เขาเก็บไว้ก็
ไม่มีประโยชน์ เราเอามาช่วยลดค่าใช้จ่ายให้แก่โรงงาน
ในการขนขยะไปทิ้ง”

หลังจากที่เปลืองออกไป บังคับที่ห้ามกันไม่ได้

คุยกับครูมะลิออกกรส จนครูอีก 2 ท่านที่ร่วม
โครงการนี้อดใจเข้ามาร่วมวงสนทนาด้วยไม่ได้ **ครูอุ๊**
และ**ครูทิม** เสริมว่า

“ช่วงปี 2553 พวงหรีดของเราได้รับความสนใจ
ทั้งในและนอกตำบลมาก เพราะมีรูปแบบที่แปลกตา
หาที่ไหนไม่มีเหมือน โดยเฉพาะการนำหนังสือไปใส่ใน
พวงหรีดแทนของชำร่วยต่างๆ พอมีการนำไปจัดแสดง
ตามงานต่างๆ ยอดการสั่งซื้อก็เข้ามามากขึ้น จนทำให้
เกิดการเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในตำบล เช่น
กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน กลุ่มจักสานงานประดิษฐ์
 เป็นต้น”

ตรงนี้เป็นอีกอย่างที่สงสัย ด้วยความที่ตัวเองมี

พื้นเพเป็นคนภาคกลาง พวงหรีดหนังสือมันคืออะไรกันแน่ ที่บ้านเราก็มีแต่พวงหรีดดอกไม้สด ดอกไม้แห่งธรรมดา ด้วยความสงสัยจึงได้ขอให้คุณครูทั้ง 3 ท่านช่วยอธิบาย

“ที่บ้านเรามีความเชื่ออีกอย่าง อย่างในภาคกลาง พวงหรีดงานศพอาจไม่ได้ใส่อะไรไว้ แต่ในเพชรบูรณ์ พวงหรีดเรามีการใส่พวงของข้าว่วยถวายไปให้พระด้วย เราก็เลยคิดว่าอยากจะสร้างความแปลกใหม่ พอดีกลุ่มเราเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานศึกษา จึงคิดว่าใส่หนังสือไปให้พระภิกษุได้อ่านก็น่าจะเหมาะสมที่สุด”

อิม เรื่องราวเป็นแบบนี้เอง ทั้งหมดฟังดูเหมือนไม่มีปัญหาการดำเนินงานอะไร จนกระทั่งเมื่อปี 2554

ที่หน่วยงานด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร การส่งเสริมต่างๆ จึงลดน้อยลง ทำให้ยอดขายลดลงมา พอประมาณ

ผู้เขียนเองเป็นคนนอก ไม่อยากแสดงความคิดเห็นอะไรมากนัก แต่เท่าที่ฟังจากคุณครูทั้ง 3 พอจับใจความได้ว่า ศึกษาจังหวัดคนใหม่เห็นว่าพวกหรีดเป็นสิ่งอัปมงคล จึงไม่อยากเอาไปตั้งโชว์ไว้ที่สำนักงานศึกษาจังหวัด ผู้คนจึงนึกว่ากลุ่มนี้เลิกผลิตไปแล้ว

ต่อเรื่องนี้ หลายฝ่ายคงต้องทำความเข้าใจร่วมกัน มิเช่นนั้น คนที่ช่วยสุด ๆ จริง ๆ คงไม่พินเด็กตาตำ ๆ ที่สู้ ตั้งใจทำงาน

08

งานไม้สรรค์สร้างชีวิต

หลังจากชื่นตาชื่นใจกับโครงการดี ๆ ที่คุณครูโรงเรียนบ้าน
ลำป่าสักมูลนิธิให้แก่เด็ก ๆ เป็นที่เรียบร้อย ณ ตอนนั้น
เหมือนได้รับการชาร์จไฟขึ้นมาใหม่ จึงรีบหันไปเร่งโกด์
ทั้ง 3 ไปแหล่งเรียนรู้ต่อไปทันที

“หน้าตาสดใสอย่างนี้สิ พวกเราถึงค่อยมีกำลังใจ
ขึ้นมาหน่อย ที่แรกเห็นทำหน้าตาเหมือนเบื่อ เลยรู้สึก
ไม่ดี คิดว่าพามาแหล่งเรียนรู้ที่ไม่น่าสนใจ”

ตอนนั้นสงสัยเผชิญหน้าทำตา เหมือนบอกบุญ
ไม่รับไปหน่อย จริง ๆ แล้วอยากจะบอกว่าเป็นหน้าตาที่
แสดงความฉงนสงสัยเสียมากกว่า อย่างที่บอกว่าแหล่ง
เรียนรู้ของที่ตงมูลเหล็กมีหลายแห่งที่เล่นเอาผู้เขียน
คิ้วขมวดติดชนกัน

หากทุกสถานที่ที่ได้ไปเยี่ยมชมเยื่อนั้นต่างมี
จุดเด่น จุดขาย ชนิดที่เรียกว่ายกขบวนไปโชว์ทั้งตำบลก็
ไม่น้อยหน้าใคร

ยิ่งฟังเรื่องราวของลุงยุทธ เจ้าของแหล่งเรียนรู้ที่
กำลังจะไปถึงด้วยแล้ว

ผู้เขียนถึงขั้นร้อง “โอ้โห” ขึ้นมาทีเดียว เพราะ
ฟังแล้วช่างดราม่าไม่แพ้ละครหลังข่าวยังงั้น

สายหยุด ท่วมเขี้ยว คนสู้ชีวิตตัวจริง

สายหยุด ท่วมเขี้ยว

ชายกลางคน รูปร่างผอมโปร่ง ใบหน้าลู่ยาว จมูกโด่งเป็นสัน นัยน์ตาบ่งบอกความเป็นคนสู้ชีวิต เบื้องหน้าของผู้เขียน ยุทธ-สายหยุด ท่วมเขี้ยว คือเจ้าของเรื่องราวที่กำลังจะนำเสนอต่อไปนี้

“พื้นเพดั้งเดิมผมเป็นคนอุตรดิตถ์ บ้านอยู่ใกล้ๆ เชื้อนลิริกดีติดกับเขตเมืองแพร่ สมัยปี 2500 แถวนั้น กันดารมาก ทำมาหากินก็ลำบาก ทั้งๆ ที่เราก็กินได้ ชี้เกียด แต่ทำเท่าไรก็ไม่พอกิน ค่าแรงเต็มทีก็แค่วันละ 3 บาท ตอนนั้นท้อแท้มากขนาดเคยเอาเข็มขัดมารัดคอคิดฆ่าตัวตายด้วยซ้ำ ดีทีว่ามีเพื่อนมาห้ามไว้แล้วชวนออกมาหางาน หาชีวิตใหม่ข้างนอก ร้อนเร่ไปเรื่อย ที่ไหนมีงานก็ทำ ร้อนเร่มาถึงเพชรบูรณ์แบบไม่มีอะไรเลย พอเห็นว่าที่นี้น้ำทำอุดมสมบูรณ์ ป่าเขียวขจี ใจตอนนั้นคิดว่า

ไม่อดตายแล้ว

“แต่มันก็ไม่ใช่ง่าย ๆ ที่นี่ไม่มีญาติ ไม่มีพี่น้อง คนรู้จัก ทุกอย่างต้องเริ่มจากศูนย์ ทำทุกอย่างเป็นลูกจ้าง แบบไม่เอาเงิน เพราะอยากมีที่ซุกหัวนอน จนมาเจอแฟน จึงชวนกันออกมาทำไร่นา ทำไปทำมาเหมือนจะดี แต่ก็ ไม่ประสบความสำเร็จ ต้องเข้าไปรับจ้างทำงานก่อสร้าง ในกรุงเทพฯ พอมีลูก จึงกลับมาอยู่เพชรบูรณ์ กลับมาก็ ไม่ได้สบาย ยังดิ้นรนต่อสู้เรื่อยมา กว่าจะมีชีวิตอย่างวันนี้ ได้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย”

เล่าเสร็จเหมือนเขาจะยังคงนั่งรำลึกถึงเรื่องราว เมื่อครั้งก่อน

เร่งงานเก่าไม่สำเร็จ จึงคิดเอาดีด้านงานใหม่

ขณะกำลังเคลิ้มกับชีวิตของนักสู้ภูธร

“ไหนว่าจะคุยเรื่องโรงไม้ไผ่ ไหงมาถามประวัติแทน เล่า ไม่เห็นน่าสนใจอะไรเลย”

อยากบอกไปว่า เรื่องชีวิตนี้แหละที่น่าสนใจ คนสู้ชีวิต คนที่เคยคิดว่าตัวตายแล้วกลับขึ้นมาสู้ใหม่นั้น น่าถ่ายทอดให้คนอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างยิ่งนัก แต่เอาล่ะ ไหน ๆ ก็ตั้งใจจะมาคุยเรื่องงานหัตถกรรมงานไม้ของเขา อยู่แล้ว ก็ว่าตามเลยแล้วกัน

เขาเล่าให้ฟังว่ากลับมาจากกรุงเทพฯ ก็ทำอาชีพ
หลายอย่าง ทั้งค้าขาย ทั้งเป็นช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์
ทั้งทำถ่านอัดแท่ง ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่าง ตอนนั้นเกือบจะ
กลับไปทำงานที่กรุงเทพฯ แต่อีกใจก็คิดว่า อยากอยู่ที่นี้
ไม่ออกไปไหนแล้ว ดังนั้น จึงเริ่มเสาะแสวงหาหนทาง
ทำมาหากินอื่นๆ แทนการย้ายถิ่นฐาน

“ตอนเขาถ่านคิดว่าจะรอดแล้ว แต่ทำไมทันแอร์เตอร์
เขาก็ไม่สั่งอีก หนึ่ง ๆ อยู่ เห็นลูกชายกำลังจะเอาไม้ไป
เผาเป็นถ่าน ก็ร้องห้าม แล้วคิดว่า เอาไม้ไปเผาขายไม่
คุ้มเลย ยิ่งบางทีเห็นเพื่อนบ้านขายให้โรงงานใช้เผาทำ

เชื้อเพลิง ได้ต้นละแค่ 300 บาทเอง เสียตายใหญ่ จึงเกิด
ความคิดอยากเพิ่มมูลค่าของมันดู ตัวเราเองก็มีความรู้
ด้านงานไม้อยู่ คงไม่ยากเท่าไร”

หากเรื่องราวไม่ได้ง่ายเหมือนคิด ในตอนแรกที่
ยุทธและสมัครพรรคพวกทั้ง 18 คน เข้าไปหาผู้ใหญ่บ้าน
ในสมัยนั้น (2547) เพื่อขอความช่วยเหลือ กลับเจอ
คำปฏิเสธที่ไม่คาดที่จะได้รับ

ไม่ขอกล่าวโทษผู้ใหญ่บ้านท่านนั้น หากเป็นตัว
ผู้เขียนเองก็อาจตัดสินใจอย่างเดียวกัน จู่ๆ ชาวบ้าน
ชาวช่องที่ไม่มีประสบการณ์ด้านงานไม้มาของบประมาณ

ไปตั้งกลุ่มแปรรูปไม้ส่งขาย เป็นใครจะให้

เล่าต่อไปด้วยสีหน้าสบาย ๆ ว่า

“พอผู้ใหญ่ไม่สนับสนุน เราก็กลับมาทำด้วยเงิน
ของเราเอง เรียกรั้วกันคนละ 100 บาท มาลงทุน คิดง่าย ๆ
ว่า ทุนของเราเอง ขายได้ไม่ได้อย่างนั้นก็เป็นของเรา
ช่วงแรกก็เป็นอย่างที่ผู้ใหญ่บ้านแกลดไว้ ของที่เราทำ
ขึ้นมาขายไม่ได้เลย สมาชิกก็มาขอคืนเงินที่ลงทุนไปอีก
ตอนนั้นแย่มาก ทุนก็ต้องหาเอง แต่ยังไงก็ไม่ท้อ เพราะเรา
ตั้งใจแล้ว อีกอย่างชีวิตที่ผ่านมาหนักกว่านี้ก็เจอมาแล้ว”

ไม้สีแสด คนไม่รู้จักเรา

ผู้เขียนอดท้อแทนไม่ได้จริง ๆ ทำของมาแล้วขายไม่ได้
ทั้งเงินทุนยังต้องคืนสมาชิกอีก เหมือนหนีเสือปะจระเข้
แต่ทำไมนะ ถึงยังทนได้

คำตอบที่ได้ ง่าย ๆ สั้น ๆ ได้ใจความว่า

“ไม่มีที่ทางทำมาหากิน ถอยไม่ได้แล้ว อีกอย่าง
คิดว่าทำไปเถอะเดี๋ยวก็มีคนมาเห็นเอง มีความคิดว่า
ถ้าไม้สีแสดฝีมือก็ไม่มีคนเห็น ไม่มีคนมาจ้าง เราต้อง
ทำให้คนอื่นเห็นก่อนว่าเรามีฝีมือจริง เราทำได้จริงเขาถึง
จะมาจ้างเรา จากที่ใช้ในบ้าน ทำแจกญาดิฟฟ์ห้อง ก็เริ่ม
มีคนเห็นคุณค่าเข้ามาสั่งให้เราแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

จนปี 2549 งานของเราเริ่มอยู่ได้ เข้ามามากขึ้น เราก็ต้องพัฒนารูปแบบงานอยู่ตลอดเวลา และเพื่อที่จะได้รับการส่งเสริมให้มากขึ้น จึงได้เข้าไปขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าโอท็อป”

ที่สำคัญ เขาไม่ได้เอาตัวรอดคนเดียว ไม่ได้ผูกใจเจ็บสมาชิกที่ถอนตัวไป ทั้งยังเข้าใจด้วยซ้ำว่าเหตุการณ์ตอนนั้นมันบังคับให้ทุกคนทำอย่างนั้น ทุกวันนี้กลุ่มหัตถกรรมงานไม้กลายเป็นแหล่งรายได้เสริมของแรงงานบ้านลำป่าสักโดยไม่แน่ใจว่าตั้งใจหรือเปล่า

“ปี 2550 เราจับกลุ่มขึ้นมาใหม่ แล้วเราก็ไม่เอาเปรียบใคร อย่างเวลามีคนมาสั่งงาน เราก็ต้องหักเฉพาะค่าวัสดุที่ใช้ เช่น สี กระดาษทราย ส่วนรายได้จะนำมาหารด้วยจำนวนสมาชิกที่มาร่วมทำงานขึ้นนั้น ส่วนในบางกรณีที่เขามาทำร่วมในระยะยาวไม่ได้ เราก็ต้องให้เป็นรายวันไป”

เหมือนตีเหล็กกำลังร้อน ปี 2554 เปรียบเสมือนเป็นช่วงแห่งการเก็บเกี่ยวต่อยอดความสำเร็จ ทั้งข้อมูลที่ได้จาก อบต. และเรื่องเล่าจากลุงยุทธ ทั้งยอดสั่งซื้อยอดการดูงานต่างเข้ามาจนเกือบรับไม่ไหว

ทั้งยังส่งผลดีให้กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนได้รับผลประโยชน์ไปด้วย บางกลุ่มที่เคยซบเซาก็กลับมาคึกคักงานนี้เรียกว่าได้ทั้งเงิน ทั้งโล่ จริง ๆ

ก่อนออกจากบ้าน เขาฝากถึงผู้ที่ท้อแท้ ลิ่นหวัง
 แถมย่ำแล้วย่ำอีกกับผู้เขียนว่า ต้องเขียนถึงให้ได้

ขอมาขนาดนี้ไม่จัดให้ก็กระไรอยู่

“ถ้าคนไหนคิดฆ่าตัวตายให้มาคุยกับผม ผมเคย
 คิดฆ่าตัวตายมาแล้ว การแก้ปัญหามันต้องมองสาเหตุ
 หาที่มาที่ไป แล้วจึงเอาสาเหตุนั้นมาแก้ ที่สำคัญแรงใจ
 ที่จะสู้สำคัญสุด”

09

ห้ามนั่งอ่านสมุทไพบ 108 ห้ามหนีอเนกประสงค์

วันสุดท้าย บ้านที่พักหลังเดิม ทุงนา ป่าเขา และไร่ผักกาด
ที่เคยต้อนรับเมื่อเช้าวันวานกลับมาทักทายอีกครั้ง หาก
เช้าวันนี้ลมหนาวหลึกเร็นกาย กลับเป็นสายตะวันอ่อน ๆ
ที่มาอยู่เป็นเพื่อนพิงในยามเช้า

คล้องแขนสายตะวันออกไปเดินแจกเช่นวันวาน วันนี้
เหมือนดงมูลเหล็กเปลี่ยนไป ทุกสิ่งทุกอย่างคุ่นตา คุ่นใจ
ทุงนาที่เคยห่างไกล วันนี้กลับอยู่ใกล้ ป่าเขาที่เคยแปลกตา
วันนี้กลับเหมือนเพื่อนสนิท ไร่ผักกาดที่เคยแปลกแยก
วันนี้กลับเหมือนแทรกเข้ามาอยู่กลางใจ

ยิ่งคิดถึงค่าคืนที่แล้ว ผู้เขียนยิ่งรู้สึกปลื้มใจแทน
คนตำบลนี้

เมื่อคืนหลังออกจากบ้านลุงยุท ผู้เขียนไม่ได้กลับ
ที่พักในทันทีทันใด หากมีโอกาสได้นั่งพูดคุยสนทนา
แนวทางการพัฒนาชุมชนจากไคด์ทั้ง 3 ที่ร่วมเดินทาง

รับประกันไม่ได้ว่าที่พวกเขาพูดมาจะทำให้จริงทุก
เรื่อง รับประกันไม่ได้ว่าที่ตั้งใจจะไม่มีอุปสรรค แต่ผู้เขียน
ถือว่าทุกความตั้งใจจริงที่พูดมาเปรียบดั่งคำสัญญาที่ท่าน

มีให้แก่คนในตำบลนี้ไปแล้ว

เช้าวันนั้น สารกิติตติมศักดิ์ยังคงเป็นกำนันระพิน ผู้ฝ่าลมหนาวไปรับผู้เขียนมาตั้งแต่เช้ามีวันแรก เราทั้งคู่ ในวันนี้อย่างไรก็ตามได้ว่าเป็นมิตรแท้ที่ซื่อสัตย์ แต่ก็มิใช่ เพียงคนรู้จักที่พบกันเพียงเพื่อผ่าน

กำนันนำผู้เขียนไปยังบ้านของหมอคำกาในเวลา เกือบ 10 โมงเช้า พอเห็นแหล่งเรียนรู้เท่านั้น ความคิดเล่น ทันที อืม สมแล้วจริงๆ เหมือนที่ลุงยุทธบอกเลยว่า ที่นี้ น้ำทำอุดมสมบูรณ์ ปลูกอะไรๆ ก็ขึ้น ที่สำคัญ ที่ไม่ปลูก มันก็ขึ้นเองตามธรรมชาติ

ยิ่งเรื่องสมุนไพรด้วยแล้ว ถ้าไม่สมบูรณ์จริง ที่นี้คง ไม่มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรถึง 2 แหล่งใน ตำบลเดียวกันเป็นแน่ ตรงนี้ผู้เขียนยืนยันได้ด้วยตัวเอง

วงโบราณที่ไม่ตกยุคสมัย

เหมือนจะกล่าวไปแล้วตอนไปแหล่งเรียนรู้สมุนไพรใน โรงเรียน แต่อยากจะกล่าวอีกรอบ คือประเทศไทยนับ แต่มีการแพทย์แผนใหม่เข้ามา เราต่างละทิ้งการแพทย์ แผนโบราณอย่างน่าเสียดาย ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้วถ้ามีการ ส่งเสริมกัน แพทย์แผนโบราณนี้แหละที่จะเป็นอีกหนึ่ง ตัวเลือกของสังคมไทยในการฝ่าวิกฤตสุขภาพการ

แพทย์

หมอคำกา พวงพันธ์ อดีตนายแพทย์ประจำตำบล
ดงมูลเหล็กเป็นอีกท่านหนึ่งที่เล็งเห็นคุณประโยชน์ของ
สมุนไพรพื้นบ้านในการนำมาใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน
เขาเล่าที่มาของกลุ่มให้ฟังทันทีที่เราไปถึง

“ตระกูลเราสืบทอดความรู้เรื่องยาสมุนไพรจาก
พ่อสู่ลูก แรกๆ เพียงนำมาใช้เองในบ้านเท่านั้น จนมาถึง
รุ่นผม ก็อยากพัฒนาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้ดียิ่งขึ้น
ทั้งยังอยากให้ชาวบ้านมีน้ำยาสมุนไพรดีๆ ไว้ใช้บรรเทา
อาการเจ็บไข้ จึงได้ก่อตั้งกลุ่มน้ำมันว่าสมุนไพรตรา
หมอคำกา เบอร์ 108 ขึ้นมา”

ผู้เขียนถามต่อว่า “น้ำมันสมุนไพรของหมอดี
อย่างไร ทำไมถึงติดตลาดมากกว่า 20 ปี ยาของหมอมีขาย
ไปทั่วประเทศไทย เรื่องนี้จริงหรือ
เปล่าครับ”

คำตอบที่ได้จากหมอคำกา
ไม่มีอะไรมาก ที่แท้
เป็นเพียงความจริงใจ
เท่านั้นที่จะยึดครอง
ใจผู้บริโภคได้

คำกา พวงพันธ์

“พ่อผมสอนให้ยึดหลักจริงใจกับลูกค้า จริงใจกับภูมิปัญญาตัวเอง อย่าเอายาปลอมไปขายให้คนอื่น มันจะบาป คนที่มาหาเราเขาก็อยากได้ความช่วยเหลือ อย่างน้ำมันสมุนไพรของเราใช้สมุนไพรกว่า 30 ชนิด ทุกครั้งต้องใช้ให้ครบทุกตัว บางครั้งขาดทุนต้องยอมเพียงเพื่อให้คุณภาพยังคงเดิม มิเช่นนั้นคนที่เอาไปใช้อาจเกิดอันตรายได้”

เชื่อแล้วครับว่าคนที่ยึดถือความจริงใจเป็นที่ตั้งจริง ไปแหล่งเรียนรู้ไหน ไม่มีที่ไหนไม่พูดเรื่องความจริงใจ ถึงเรื่องจะยังไม่จบ แต่ผู้เขียนขอปรบมือล่วงหน้าให้แก่คนชุมชนนี้รอไว้เลย

สร้างเครื่องสำอาง กระดาษวางโต๊ะให้ชุมชน

เหมือนลุงยุทธที่ไม่ยอมรวยคนเดียว หมอคำกาเปิดโอกาสให้ชาวบ้านบ้านลำปาลักเหนือเข้ามาร่วมพัฒนากลุ่มน้ำมันว่าสุมุนไพรตราหมอคำกา เบอร์ 108 ด้วยเช่นกัน

“ผมคิดแล้วว่าถ้าเราอยู่ได้ ชาวบ้านต้องอยู่ได้ เราคนบ้านเดียวกันยังงี้ก็เป็นญาติพี่น้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ยิ่งเรื่องการปลูกสุมุนไพรตามบ้าน ผมส่งเสริมเต็มที่เพื่อชาวบ้านจะได้มีรายได้เสริม ผมเองก็ไม่ต้องไป

หาซื้อที่ไหนไกล เอาจากชุมชนเราเองนี่แหละ เงินทองจะ
ได้ไม่ออกไปไหนไกล”

เหมือนยิงปืนนัดเดียวได้นก 2 ตัว ทั้งลดต้นทุนและ
เพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน หมอคำการร้ายจริง ๆ

นั่งคุยกันเหมือนไม่ได้รสชาติ ชวนหม้อออกไปคุย
ที่โรงผลิตน่าจะมันกว่า

ผู้เขียนเดินเข้าไปยังอาคารรูปสี่เหลี่ยมชั้นเดียว
คะเนแล้วพื้นที่น่าจะประมาณ 100 ตารางเมตร ภายใน
ถูกแบ่งเป็นส่วนต่างๆ อาทิ ห้องโชว์ผลิตภัณฑ์ ห้องเก็บ
ผลิตภัณฑ์ ห้องเก็บวัตถุดิบ และบริเวณด้านหลังที่เป็น
อาคารโล่งไว้สำหรับเคี้ยวส่วนผสมต่างๆ

จากสภาพที่เห็นคาดว่าคงได้รับการปรับปรุงให้ได้
มาตรฐานสินค้าชุมชนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อครั้งไปได้
รับใบอนุญาตมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

อยู่กับคนหมู่มากย่อมมีปัญหา ขณะที่ดูการสาธิต
เคี้ยวน้ำมันสมุนไพร หมอคำกาพูดถึงปัญหาในการรวม
กลุ่มให้ฟัง

“ถึงเราอยากให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม แต่ก็มีบางคน
ที่มาเข้าร่วมอย่างเดียวแล้วไม่ทำอะไรเลย ประมาณปี
2547 กลุ่มเรามีต้นทุนสูงขึ้น เงินหมุนเวียนไม่พอ เราจึง
ได้ประชุมกันว่าจะตัดสมาชิกบางส่วนออกไป ที่ลาออกเอง
ก็มี ตอนนั้นสมาชิกเหลือแค่ 18 คน แต่ในเครือข่ายชาวบ้าน
ที่ปลูกสมุนไพรให้เรา เรายังคงตรงนี้ไว้เหมือนเดิม ไม่ได้
ยกเลิกข้อตกลงทิ้ง”

ผู้เขียนลอบถอนใจ เรื่องแบบนี้มีอยู่จริงในทุกที่
ไม่ว่ากลุ่มใดก็ต้องเจอสถานการณ์อย่างนี้ ซึ่งตรงนี้คงแล้ว
แต่การตัดสินใจของแต่ละแห่งว่าจะจัดการอย่างไร

ของปลอมทำเหมือน ปัญหาที่ไม่ห่างจะเกิด

ลองนวดน้ำมันสมุนไพรของหมอคำกาตุ กลิ่นบ่งบอกเลย
ว่าเข้มข้นด้วยสมุนไพร แกมตัวน้ำมันยังข้นคลักปราศจาก
การผสมของเหลวชนิดอื่น ทาไปได้พักเดียวเท่านั้น
เป็นเรื่อง

ไม่ได้ปวดแสบปวดร้อนเหมือนทายาหม่อง แต่ว่า
เป็นความอุ่นที่เกิดจากสรรพคุณของสมุนไพรต่าง ๆ
นวดไปนวดมาประมาณ 5 นาที ไม่รู้เกินจริงหรือคิดไปเอง
ความปวดเมื่อยจากการเดินทางบรรเทาลงไปทันตาเห็น
และเพื่อความมั่นใจ ผู้เขียนขอน้ำมันสมุนไพรกลับ

มาใช้ด้วยขวดหนึ่ง จะได้ทดลองระยะเวลาว่าของเขาดีไม่ตี
ประการใด

ขณะผู้เขียนกำลังนวด หมอคำกาบ่นถึงปัญหาที่
ไม่ควรเกิดขึ้นให้ฟัง

“พอสินค้าของเราได้รับใบอนุญาตมาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์ชุมชน และทำตลาดไปทั่วประเทศ กลับเกิด
ปัญหาสินค้าปลอมแปลงขึ้น ที่เจอมาบางรายขนาดเอา
รูปผมไปติดไว้บนฉลากเลยก็มี ตรงนี้ผมไม่ยอมเพราะ
เสียชื่อ แต่ในกรณีที่มาเรียนรู้กับเรา แล้วไปทำสินค้าเอง
โดยไม่แอบอ้างชื่อกลุ่มเราไปใช้ ตรงนี้ไม่มีปัญหา เพราะ
ผมก็อยากให้ความรู้นี้ได้รับการสืบทอด ขออย่างเดียว
อย่างไร้ปัญหาไว้คุณภาพมาหลอกขาย”

ลาหมอคำกาเสร็จ พลังนี้กว่าเหลือแหล่งเรียนรู้
อีกเพียงที่เดียว ก็ต้องจากดงมูลเหล็กไปแล้ว แฮ้อ เวลา
ช่างรวดเร็วลิ้นดี

สินค้าระดับ ★

OTOP

One Tambon One Product
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
ตำบลตมุลเหล็ก อำเภอน้ำขุ่น
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓7000

น้ำมันว่านสมุนไพร เบอซ์ 108

ต.อ. หมอคำกา

แพทย์ ต.ตมุลเหล็ก

OTOP

A collection of traditional woven baskets, likely made of bamboo or rattan, hanging from a wooden structure. The baskets are arranged in a cluster, with some showing a diamond-patterned lattice design. The lighting is warm, highlighting the texture of the woven material. A semi-transparent dark circle is overlaid on the center of the image, containing the text.

10 จักสานร่วมจิต คั้นชีวิตให้คนชรา

มีพบบ่อยมีจาก เป็นสัจธรรมของโลกที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ หากเราจะฝากความทรงจำถึงกัน อย่างไร สำหรับผู้เขียนเอง มีความทรงจำที่ดี แต่คนนำทางทั้ง 3 อาจมีความทรงจำว่า เอ้อ ทำไมนักเขียนคนนี้ขี้นั่นจัง

ยอมรับในบางครั้งว่าด้วยความตั้งใจและความคาดหวังที่ (อาจจะ) มีมากกว่าปกติ เลยทำให้บรรยากาศในบางช่วงดูอึมครึมไปนิด แถมบางอารมณ์ผู้เขียนก็มีลีลาที่ยืยวน ถามโน่น ถามนี่ มากเกินไปหน่อย หากในความเป็นจริงก็เหมือนทุกที่ที่ได้ไปเยือน ได้ไปพบปะ พูดคุย ผู้เขียนเพียงต้องการสืบเสาะเรื่องราวให้ได้มากที่สุด เพื่อถ่ายทอดให้ดีที่สุด

เหมือนจะยกหางตัวเองเกินไปแล้ว วกกลับมาที่แหล่งเรียนรู้แหล่งสุดท้ายกันดีกว่า

เรา 3 คนประกอบด้วย ผู้เขียน กำนันระพิน น้ำ (วันนี้แต่อดีตภารกิจ) มุ่งหน้าขึ้นไปทางทิศเหนือของตำบล เรียกว่าอีกนิดเดียวก็ออกอำเภอล่มสักไปแล้ว

พูดถึงอำเภอล่มสัก ผู้เขียนอยากไปเยือนสักครั้ง โดยเฉพาะอยากลองเดินสำรวจเสียบตามแม่น้ำป่าสัก เคราะห์หามยามตีพบเจอเมืองรัตของพ่อขุนผาเมือง วีรกษัตริย์ของชาวเพชรบูรณ์เข้า คราวนี้ได้ดังไปทั้งประเทศเชียว

สาขโปลี้เง็งงหลาโปลี คุณค่าที่ได้กลับคืนมา

ณ บ้านท่ากกตาล ที่บ้านคุณตาบุญจันทร์ ทองมูก
คุณลุง คุณตาหลาย ๆ ท่านนั่งสานตะกร้ารอที่มงานของ
เราด้วยสีหน้าชื่นบาน

กราบไหว้ทักทายเป็นที่เรียบร้อย ไม่รอช้า ยิ่ง
คำถามใส่คุณตาบุญจันทร์ทันที

ตาตอบไป สานตะกร้าไป เราก็ไม่ยอมไปเร่งเร็ว
อะไรมากนัก พักหนึ่งจึงได้ความว่า กลุ่มนี้จะต่างจากกลุ่ม
อื่นตรงที่ไม่ได้มีการรวมตัวกันเองมาก่อน แต่จะเป็นกลุ่ม
ที่เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของ อบต.ดงมูลเหล็ก

ตรงนี้น้ำเล่าเสริมว่า

“ตอนที่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุออกเยี่ยมบ้าน
ผู้สูงอายุในชุมชน เราพบว่าผู้สูงอายุหลายท่านมีความรู้
ด้านงานจักสานไม้ไผ่ อบต.จึงมีความคิดเสนอให้ตั้งกลุ่ม
จักสานและงานประดิษฐ์ขึ้น ความตั้งใจในตอนแรกก็เพื่อ
ให้ผู้สูงอายุได้พบปะและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์”

หันหาตาบุญจันทร์ ตาแกยิ้มอารมณ์ดีใส่ พลาง
เล่าต่อว่า

“พอมีกลุ่มก็ดี เราคนแก่จะได้มีที่ไว้คุยกัน อีกอย่าง
เราจะได้มีคุณค่ากลับมาด้วย เพราะที่แล้ว ๆ มาเราอยู่
เฉย ๆ แทบไม่ได้ทำอะไรเลย อย่างวันไหนถ้าไม่มากลุ่ม

เวลาอยู่บ้านเราก็จะสานงานไปเลี้ยงหลานไป มันสุขกว่า
อยู่เฉย ๆ นะหนุ่ม”

‘มันสุขกว่าอยู่เฉย ๆ’ ฟังคุณตาวัย 70 กว่าพูดแล้ว
อายเลย เราเนี่ยเพิ่งวัยเริ่มต้นตั้งตัว บางทีกลับเกียจคร้าน
หวังพึ่งโชคชะตากะว่ารวยทางลัดแทนซะอย่างนั้น คิดแล้ว
ต้องรีบปรับปรุงตัวใหม่โดยด่วน

ถ่างทอดให้เด็ก เพิ่มความภูมิใจในตนเอง

“กิจกรรมอีกอย่างของกลุ่มเราคือ การรับเชิญให้ไปสอนวิธี
จักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้แก่เด็กโรงเรียนบ้านท่ากกตาล
ตรงนั้นเราภูมิใจมาก เพราะว่าเด็กที่เราสอนไปชนะเลิศ
การประกวดงานจักสานงานประดิษฐ์ในตัวจังหวัด

กลับมา”

คุณตาบุญจันทร์เรานี้ร้ายจริง ๆ ค่อยเหยหมดเต็ด
ออกมาเรื่อย ๆ

หันหากำนันระพิน น้ำ ทั้งคู่พยักหน้าชอบใจคำพูด
ของคุณตาบุญจันทร์

มีของเด็ดดีนักเลยถามต่อไปว่า “พวกไซดักปลา
หวด กระต๊อบ กระดิ่งที่แขวนอยู่บนชื่อบ้านคุณตานี้
ถามจริง ๆ ทำเสร็จแล้วขายใครครับ”

ไม่ทันตอบลูก หลาน ของสมาชิกกลุ่มเข้ามานั่ง
อยู่เต็มใต้ถุน ทั้งคนแก่ ทั้งเด็ก ต่างพากันพูดคุยกับ
ผู้เขียนเป็นแถว บ้างว่าจะเอาไปลงหนังสืออะไร บ้างบอก
ให้เขียนถึงตำบลคงมูลเหล็กดี ๆ นะ บ้างว่าอย่าลืมเขียน
โปรโมทสินค้าของกลุ่มตานะ

รับปากรับคำเสร็จ คุณตาบุญจันทร์หายไปไหน
ตายละ เรายังสัมภาษณ์ไม่เสร็จเลย เวลาที่กระชั้นชิดต้อง
รีบไปขึ้นรถทัวร์กลับบ้าน นี่แหล่งข่าวหาย ทำไงดี

ที่แท้แกไม่ได้หายไปไหน เรานี้ตื่นตูมไปเอง แกเดิน
ไปหยิบพวกงานสานที่อยู่บนบ้านมาอวดพร้อมกับตอบ
คำถามที่ยังค้างอยู่ว่า

“แต่ก่อนลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนในดงมูลเหล็ก แต่
หลัง ๆ เริ่มเปลี่ยนไป คนรุ่นใหม่หันมาชื่นชอบในงาน
จักสานจากไม้ไผ่มากขึ้น โดยเฉพาะพวกโรงแรมใหญ่ ๆ
และรีสอร์ท พวกนี้เขาจะสั่งผลิตภัณฑ์ของเราไปใช้ประดับ
จริง ๆ แค่นี้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก็พอใจแล้ว”

เมื่อมีเงินเข้า การจัดเก็บจึงต้องโปร่งใส

แม้ว่าคุณตาจะบอกว่าพอใจที่ได้คุณค่ากลับคืนมาแล้ว ส่วนเรื่องเงินเป็นเรื่องรอง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยว การจัดการก็ต้องโปร่งใสเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมา

ตรงนี้น้ำช่วยกันอธิบายกับคุณตาว่า

“เงินรายได้เราจะไม่คิดยอดรวมว่ากลุ่มชายได้เท่าไรแล้วเอามาหารทั้งหมด แต่จะเป็นของใครของมัน พอขายได้แล้วก็เอาส่วนแบ่งมาเป็นเงินออมของกลุ่ม เช่น ภายใน 1 เดือน ขายงานได้ 1,000 บาท ก็ให้ออมเข้ากลุ่มเสีย 200 บาท เป็นต้น เงินออมที่ได้เราก็จะใช้บริหารจัดการกันภายในกลุ่มด้วย ใช้ในการปันผลเมื่อถึงสิ้นปีด้วย และก็จะมีกรณีพิเศษที่ถ้ามีสมาชิกคนใด

เกิดเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต กลุ่มก็จะนำเงินตัวนี้ออกช่วย
ซึ่งกันและกันต่อไป”

เรื่องเงินเรื่องทองส่วนตัวผู้เขียนคิดอยู่แล้วว่าไม่น่า
จะมีปัญหาอะไร คนบ้านเดียวกัน พี่น้องกันทั้งนั้น

แต่ที่เป็นห่วงจริงๆ คือ ทางกลุ่มหรือ อบต. เตรียม
พร้อมที่จะสานต่องานด้านนี้อย่างไร โดยเฉพาะกับ
เด็กและเยาวชนที่ถือว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะอนุรักษ์
ภูมิปัญญาด้านนี้ต่อไปด้วยแล้ว พวกเขาจะเข้ามามี
บทบาทอย่างไร

“เรื่องนี้ไม่ต้องกลัว ตอนนี้สำนักงานศูนย์สามวัยสาน

สายใยรักแห่งครอบครัวได้เข้ามาสนับสนุนและมอบทุน เป็นที่เรียบร้อย ที่สำคัญยังได้วางแผนงานที่จะให้เด็กและเยาวชนเข้ามาเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานนี้ด้วย”

หมดความหวังไปเรียบร้อย ก็ลองมองหาฟีกา ซ้อมือพบว่าอีกเพียง 1 ชั่วโมงเท่านั้นก็จะได้เวลารถทัวร์ สายภูเรือ-กรุงเทพฯ ออกจากสถานีขนส่งเพชรบูรณ์แล้ว จึงเห็นควรว่าคณะพันธมิตรแห่งดงมูลเหล็กคงจะหมดภารกิจกันที่บ้านตาบุญจันทร์แห่งนี้เอง

โอกาสหน้าฟ้าใหม่คงมีโอกาสได้เจอกันอีกครั้ง ผู้เขียนหวังไว้อย่างนั้น

11 ท้ายสุด แต่ไม่สุดท้าย

บนรถทัวร์ ขณะเดินทางกลับ ‘ท้ายสุด แต่ไม่สุดท้าย’ มิใช่เพียงการเล่นคำเอาเท่ไปเรื่อยเปื่อยของผู้เขียน หากเป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้เรียนรู้จากตำบลดงมูลเหล็ก

ถามว่าดงมูลเหล็กมีอะไรให้เรียนรู้บ้างหรือ ถามว่าที่นี่มีอะไรเด่นๆ บ้าง บางคนอาจจะมองไปที่เรื่องเวทีประชุมบูรณาการประจำเดือน บางคนอาจจะมองไปที่ธรรมเนียมสุขภาพ บางคนอาจจะมองไปที่เรื่องสมุนไพร

หากในความยับยั้งของแต่ละแหล่งเรียนรู้ ผู้เขียนได้เรียนรู้ถึงหลักการ ‘ท้ายสุด แต่ไม่สุดท้าย’

‘ท้ายสุด แต่ไม่สุดท้าย’ หมายความว่าอย่างไร สำหรับผู้เขียนแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นในเกือบทุกแหล่งเรียนรู้เป็นแนวความคิดที่ว่า ถึงแม้งานของตนเองจะประสบความสำเร็จแล้ว (ตามตัวชี้วัดของผู้ให้ทุน) หากทุกคนต่างพร้อมเพรียงกันพูดว่า

“งานของตบยังไม้ล้นสุด ต้องทำให้ดีกว่านี้”

แนวความคิด ‘ท้ายสุด แต่ไม่สุดท้าย’ ทำให้ผู้เขียนนึกถึงเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้นมา

ทั้ง 2 สอดคล้องกันที่ ทุกอย่างต้องเรียนรู้ ทุกอย่างต้องพัฒนาให้ดีกว่าในอดีต การเรียนรู้จะมีคำว่าพอมีคำว่าหยุดไม่ได้ โดยเฉพาะในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเฉกเช่นในปัจจุบัน

ใครที่ถึง 'ที่สุด' เร็วกว่าคนอื่น วันหนึ่งอาจกลายเป็นผู้ล่าหลังเร็วที่สุดก็ได้

อุปมาเหมือนคนที่ประกอบอาชีพหนึ่งแล้วไม่ยอมศึกษาเทคนิควิธีในงานเพิ่มเติม ทั้ง ๆ ที่เทคนิคเหล่านั้นมีแต่เพิ่มพูนมากขึ้นตลอดเวลา คงยินดีแต่เฉพาะความรู้ที่มีมาแต่อดีตแล้ว ไม่ซำก็จะพบว่าตนเองล่าหลังผู้อื่นจนไม่สามารถทำงานแข่งขันกับใครได้

การพัฒนาชุมชนก็เหมือนกัน เราไม่สามารถทอดตัวให้แก่ความรู้เก่าโดยไม่เสาะแสวงหาความรู้ใหม่ได้ บางท่านถึงขนาดมีคำพูดที่ว่า 'ไม่เรียนรู้ ไม่พัฒนา'

ตลอดเส้นทางการเรียนรู้ทั้ง 3 วัน แม้ว่าผู้เขียนจะไม่ได้พบแหล่งเรียนรู้ที่ยกตัวขึ้นมาเด่นชัดว่าตัวเองเจ๋งจัด เรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต หากในองค์กรวมไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ ผู้เขียนกลับพบกลิ่นอายอ่อน ๆ ของแนวคิดนี้แฝงอยู่ในเกือบแทบจะทุกแหล่งเรียนรู้

กลิ่นอายเหล่านี้ หากได้รับการส่งเสริมเกื้อหนุนก็อาจกลายเป็นกลิ่นหอมรัญจวนเด่นชัดจนเตะจมูกใครบ้างขึ้นมาโดยไม่รู้ตัวก็ได้

ถึงตอนนั้นผู้เขียนหวังว่าจะได้กลับไปสูดกลิ่น (การเรียนรู้) รัญจวนกลิ่นนั้น ไม่วันใดก็วันหนึ่ง

• វិទ្យាស្ថានប្រាសាទបាវន្ត

• វិទ្យាស្ថានប្រាសាទបាវន្ត

เพลงศกสภาพชุมชน

คำร้อง-ทำนอง วสุ ห้าวหาญ

เรียบเรียงดนตรี ศราวุธ พุ่งชี้เหล็ก

ขับร้องโดย ฟางแก้ว พิชญภา,

ศราวุธ พุ่งชี้เหล็ก, สมชาย ตรูพิมาย

หนึ่งสมองสองมือที่มี รวมเป็นหลายความคิดดี ๆ
ออกมายืนตรงนี้ ทำเพื่อเมืองไทยด้วยกัน

ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เราเป็นคนไทยเปี่ยมความสามารถ
เป็นกำลังของประเทศชาติ พัฒนาบ้านเมืองก้าวไกล
เป็นคนเหนือ อีสาน กลาง ใต้ ก็รักเมืองไทยด้วยกันทั้งนั้น
(สร้อย) หากเราร่วมมือร่วมใจ ทำสิ่งไหนก็ไม่เกินแรง
โครงสร้างชุมชนแข็งแกร่ง เพราะเราพร้อมแรงร่วมมือ
สร้างสรรค์ จัดการทรัพยากรช่วยกัน ด้วยมุมมองที่เรา
แบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ

อยู่ชนบทห่างไกล ทำนาทำไร่ พอเพียงเลี้ยงตัว
ใช้ชุมชนดูแลครอบครัว ใช้ครอบครัวดูแลชุมชน ปูพื้นฐาน
จากหมู่บ้านตำบล สร้างแปลงเมืองไทยให้น่าอยู่ตั้งฝัน

ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนา

ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันช่วยกันพัฒนา

อยู่ตามเมืองใหญ่เมืองหลวง หัวใจทุกดวงซ่อนไฟ
มุงมัน ก้าวออกมาจากรัฐที่กันจับมือกันทำเพื่อเมืองไทย
คนละมือสองมือคือหัวใจ โอบกอดชุมชนไว้ด้วยความสุข
ยืนนาน

หนึ่งสมองสองมือที่มี รวมเป็นหลายความคิดดี ๆ
ออกมายืนตรงนี้ ทำเพื่อเมืองไทยด้วยกัน

หากเราร่วมมือร่วมใจ ทำสิ่งไหนก็ไม่เกินแรง
โครงสร้างชุมชนแข็งแกร่ง เพราะเราพร้อมแรงร่วมมือ
สร้างสรรค์ จัดการทรัพยากรช่วยกัน ด้วยมุมมองที่เรา
แบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ ด้วย
มุมมองที่เราแบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็ม
ศักยภาพ..

ภาคผนวก

สภาตำบลดงมูลเหล็กได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เมื่อปี 2539 มีเขตการปกครอง 10 บ้าน จนกระทั่งในปี 2544 ได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทยให้มีการแยกหมู่บ้านและจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่อีก 1 หมู่บ้าน รวมปัจจุบันมีหมู่บ้านในเขตการปกครองทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ 1 บ้านดงมูลเหล็ก
- หมู่ที่ 2 บ้านดงมูลเหล็ก
- หมู่ที่ 3 บ้านคลองบง
- หมู่ที่ 4 บ้านดงมูลเหล็ก
- หมู่ที่ 5 บ้านโนนตะแบก
- หมู่ที่ 6 บ้านท่ากกตาล
- หมู่ที่ 7 บ้านลำป่าสักมูล
- หมู่ที่ 8 บ้านโนนสะอาด
- หมู่ที่ 9 บ้านลำป่าสักเหนือ
- หมู่ที่ 10 บ้านลำป่าสัก
- หมู่ที่ 11 บ้านท่ากกตาล

อาณาเขต

ตำบลดงมูลเหล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ของอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์มี
อาณาเขตพื้นที่ 117 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ มีเขตติดต่อกับตำบลท่าพล - ตำบล
ช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก

ทิศใต้ มีเขตติดต่อกับตำบลนาป่า อำเภอเมือง
เพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก มีเขตติดต่อกับตำบลบ้านโคก
อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก มีเขตติดต่อกับตำบลสะเดียง -
ตำบลนางั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

การคมนาคม

ระหว่างตำบลดงมูลเหล็ก ไปยังอำเภอหรือตัวเมือง
มีถนนสายหลัก 5 สาย ดังนี้

- 1.สายบ้านโนนตะแบก-อำเภอเมือง ระยะทาง
ประมาณ 7 กิโลเมตร
- 2.สายลำป่าสักมูลผ่านบ้านนา-อำเภอเมือง เป็น
ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร
- 3.สายดงมูลเหล็กผ่านถนนโยธาธิการ-อำเภอ
เมือง เป็นระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร
- 4.สายดงมูลเหล็ก-ห้วยใหญ่-อำเภอเมือง ระยะ
ทางประมาณ 9 กิโลเมตร

5.สายจาก หมู่ 10 ตำบลดงมูลเหล็กผ่านตำบล
สะเดียง(บ้านไร่เหนือ)ระยะทางประมาณ 7 กม.

ภูมิประเทศ

พื้นที่ทั้งหมด 28,645 ไร่ พื้นที่การเกษตร 19,108 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 67 ของพื้นที่ทั้งหมด) พื้นที่ส่วนใหญ่ เหมาะสมกับการปลูกข้าว รองลงมาได้แก่ พืชไร่ และ พืชผัก ตามลำดับ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม 3,453 ไร่ ที่ราบ และที่ดอน 25,192 ไร่ มีแม่น้ำป่าสัก ไหลผ่านทางทิศตะวันตกของตำบลรวมระยะทาง ยาว 18 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีคลองธรรมชาติ 9 สาย หนองน้ำ บึงและสระสาธารณะ 4 แห่ง กระจายอยู่ทั่วไป

ประชากร

มีจำนวนประชากรในตำบลดงมูลเหล็กประมาณ 10,036 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,425 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติ ตนตามคำสอนของศาสนาและตามประเพณีไทย คือ ทำบุญตักบาตรในวันสารทไทย วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา ฯลฯ มีประเพณีแข่ง เรือยาวที่ลำคลองไม้แดง เป็นประจำทุกปี การแต่ง

กายแต่งตามแบบไทยและสมัยนิยม มีจัดกิจกรรมวันเด็กเพื่อให้เด็กและเยาวชน กล้าแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทุกหมู่บ้าน ส่วนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารบางหมู่บ้าน (บ้านดงมูลเหล็ก หมู่ที่ 4) มีการพูดภาษาถิ่น คือภาษาไทย (ตั้ง) ที่ทำให้เกิดความรักในถิ่นฐานเดียวกัน จนมีคำขวัญของตำบลดงมูลเหล็ก คือ ‘ดงมูลเหล็กมั่งคั่ง หลวงพ่อทังศูนย์รวมใจ บุญบั้งไฟลำปำสัก อนุรักษ์ลอยกระทง มั่นคงประเพณีแข่งเรือ’

อาชีพ

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนาเป็นหลัก รับจ้างทั่วไป มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ถั่วเหลือง ต้นหอม และผักชี ซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้ให้เป็นเงินนับล้านบาทจนเป็นที่กล่าวขานกันว่า “ต้นหอมเงินล้าน” มีการปลูกพืชไร่ นอกจากนั้นยังมีการเพาะปลูกพืชที่หลากหลาย เช่น การทำสวนไม้ผล การปลูกไม้ยืนต้น การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ไก่พันธุ์เนื้อ และการเลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งการทำสวนไม้ผลนั้น มะม่วงเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ และปริมาณรองรับความต้องการของ

ตลาดได้ สำหรับพืชอื่นๆ ข้าวโพดฤดูแล้ง และพืชผักชนิดต่างๆ ถือเป็นพืชที่ทำรายได้ให้เกษตรกรที่สำคัญ และมีการชุดบ่อเลี้ยงปลา

สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ในตำบลดงมูลเหล็ก

โรงเรียนมัธยมศึกษา มีจำนวน 1 แห่ง

โรงเรียนบ้านโนนสะอาด

โรงเรียนประถมศึกษา มีจำนวน 6 แห่ง

โรงเรียนบ้านโนนสะอาด หมู่ที่ 1

โรงเรียนบ้านดงมูลเหล็ก หมู่ที่ 2

โรงเรียนบ้านคลองบง หมู่ที่ 3

โรงเรียนบ้านโนนตะแบก หมู่ที่ 5

โรงเรียนบ้านท่ากกตาล หมู่ที่ 6

โรงเรียนบ้านลำป่าสัก หมู่ที่ 7

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ตำบลดงมูลเหล็ก มีวัดจำนวน 9 แห่ง

วัดสว่างอารมณ์ หมู่ที่ 1

วัดดงมูลเหล็ก หมู่ที่ 1

วัดราษฎร์บูรณะ หมู่ที่ 2

วัดคลองบง หมู่ที่ 3

วัดโนนตะแบก หมู่ที่ 5

วัดท่ากกตาล	หมู่ที่ 6
วัดอินทรศักดิ์	หมู่ที่ 7
วัดวังกุ่ม	หมู่ที่ 9
วัดศรีป่าสัก	หมู่ที่ 10
ศาลเจ้าจำนวน 1 แห่ง	
ศาลเจ้าพ่อหลุมประสาท	หมู่ที่ 4

คำขวัญของตำบลดงมูลเหล็ก

‘บ้านดงมูลเหล็กมั่งคั่ง
หลวงพ่отั้งศูนย์รวมใจ
บุญบั้งไฟลำป่าสัก
อนุรักษ์ลอยกระทง
มั่นคงประเพณีแข่งเรือยาว’

